

Arbeidsmarkt Leraren 2018 – Bijlage

Samenvatting van relevante cijfers en onderzoeken over de arbeidsmarkt voor leraren po, vo en mbo – januari 2019

Inhoud

1	Werkgelegenheid sectoren po, vo en mbo	3
1.1	Ontwikkelingen werkgelegenheid	3
1.2	Leraren en deeltijdwerk	4
1.3	Personeel niet in loondienst.....	5
1.4	Vacatureontwikkeling.....	6
2	Jonge leraren en hun loopbaan.....	10
2.1	Een half jaar na afstuderen lerarenopleiding.....	10
2.2	Afstudeercohorten na 1, 3 en 5 jaar	11
2.3	Soort en omvang aanstelling starters.....	13
2.4	Mobiliteit afgestudeerden.....	15
3	Ramingen arbeidsmarkt	17
3.1	Behoeftte aan leraren.....	17
3.2	Ramingen Primair Onderwijs.....	19
3.3	Ramingen Voortgezet onderwijs	21
3.4	De situatie voor beroepsgerichte vakken in het vmbo	27
3.5	Ramingen Middelbaar Beroepsonderwijs.....	28
3.6	Regionale ramingen po en vo.....	30
4	Bevoegdheid in het po	31
5	Bevoegdheid in het vo.....	32
5.1	Bevoegdheid en onderwijssoort.....	32
5.2	Ontwikkeling bevoegdheid laatste jaren.....	33
5.3	Bevoegdheden voor verschillende vakken.....	35
6	Overstappen tussen onderwijssoorten	38
6.1	Aantallen overstappers	38
6.2	Achtergrondkenmerken overstappers	39
7	WW-uitkeringen	41
8	Ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid.....	43
8.1	Ziekteverzuim	43

8.2	Arbeidsongeschiktheid	44
9	Cao's en functie-/salarismix	46
9.1	Stand van zaken cao's onderwijssectoren.....	46
9.2	Functiemix en Salarismix.....	46

1 Werkgelegenheid sectoren po, vo en mbo

1.1 Ontwikkelingen werkgelegenheid

In het schooljaar 2017/18 waren de sectoren po, vo en mbo gezamenlijk werkgever voor in totaal 245 duizend fte waarvan 175 duizend fte aan leraren. Twee kanttekeningen hierbij:

- Het gaat om de gegevens van werkzame personen exclusief vervangers (omdat er anders een dubbeltelling voor de werkgelegenheid plaats zou vinden).
- De gegevens zijn aan DUO verstrekt uit de salarissystemen van de scholen. Dit betekent dat gegevens over payrollers, uitzendkrachten en zzp-ers ontbreken, aangezien deze op een andere manier betaald worden. Zie hiervoor paragraaf 1.3.

Tabel 1.1 FTE onderwijsgevend personeel werkzaam in de sectoren schooljaren 2015/16, 2016/17 en 2017/18 peildatum 1 oktober (Bron: DUO)

X 1.000 fte	PO			VO			MBO		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Onderwijsgevend personeel	91,8	91,6	91,7	61,7	61,2	60,9	21,0	21,8	22,6
Directie	8,9	8,6	8,4	3,0	2,9	2,8	0,9	0,8	0,9
Onderwijsondersteunend personeel (OOP/OBP)	19,9	20,1	20,8	20,3	20,2	20,3	14,7	15,5	16,3
Leraren in opleiding (LIO)	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1
Onbekend	0,0	0,1	0,0	0,2	0,8	0,1	1,0	1,1	0,3
Totaal	120,7	120,5	121,0	85,4	85,3	84,4	37,9	39,4	40,2

In het primair onderwijs is voor onderwijsgevend personeel het verschil in werkgelegenheid van 2017 met het vorige jaar verwaarloosbaar. Wel is een toename van het ondersteunend personeel te zien met 2,5%. In het voortgezet onderwijs is in het middelbaar beroepsonderwijs is een voortzetting van toename van personeel te zien, zowel bij het onderwijsgevend als het onderwijsondersteunend personeel. Daarbij dient wel opgemerkt te worden dat de categorie personeel waarvoor de functie niet kon worden bepaald flink is afgenomen.

In het po en vo zijn de aantallen fte leraren vrij direct gekoppeld aan de leerlingaantallen. Dit blijkt uit de verhouding tussen aantallen leerlingen en aantal fte docenten. Voor deze ratio's geldt eveneens dat de flexibel ingehuurde krachten in de berekening ervan ontbreken. Voor het mbo is de koppeling iets minder direct, omdat hier ook nog de verhouding tussen bbl en bol een rol speelt.

Tabel 1.2 Aantal leerlingen per FTE leraar in de sectoren 2015-2017, peildatum 1 oktober (Bron: www.onderwijsincijfers.nl)¹

Ratio	PO			VO			MBO		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Leerling-leraar ratio	16,8	16,7	16,5	15,6	15,7	15,6	20,8	20,3	19,9

¹ De leerling-leraar ratio is niet hetzelfde als de groepsgrootte. In het basisonderwijs wordt met steekproeven jaarlijks de groepsgrootte gemeten. In 2017 was de gemiddelde groepsgrootte 23,1 leerlingen (in 2016 was het 23,4 en de jaren daarvoor 23,3). Bron: Brief Minister voor BVOM aan de Tweede Kamer 18 januari 2018.

1.2 Leraren en deeltijdwerk

De personeelssterkte kan ook ingevuld worden met het aantal personen dat werkzaam is. Dat levert de volgende resultaten op:

Tabel 1.3 Personen werkzaam in de sectoren po, vo en mbo, schooljaar 2017/18 peildatum 1 oktober (Bron: DUO)

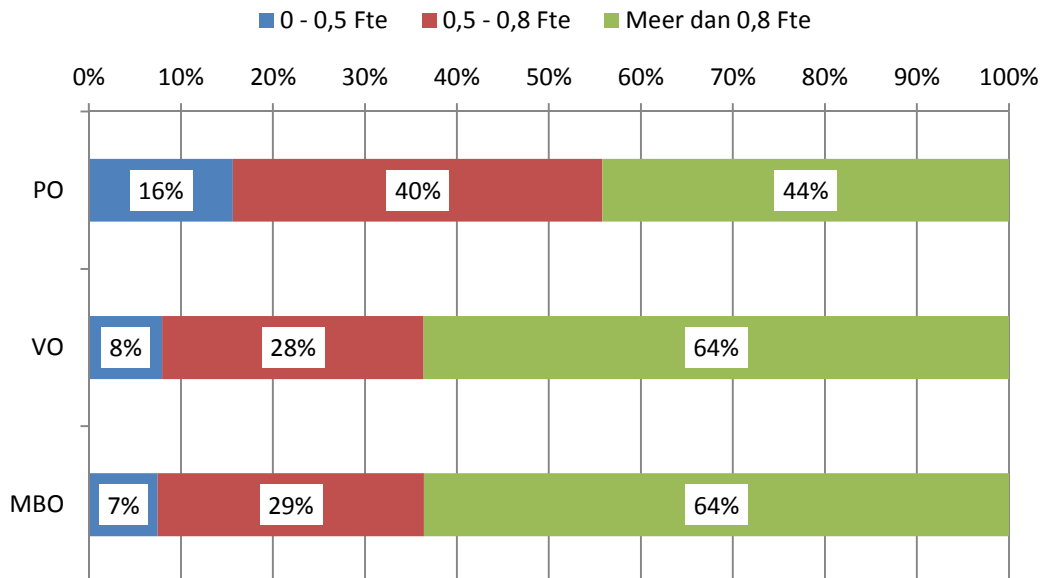
X 1.000 personen	PO	VO	MBO	Totaal
Onderwijsgevend personeel	126,8	75,7	28,2	230,7
Directie	9,3	2,9	0,9	13,1
Onderwijsondersteunend personeel (OOP/OBP)	33,0	26,7	20,6	47,3
Leraren in opleiding (LIO)	0,2	0,4	0,2	0,8
Onbekend	0,0	0,1	0,6	0,7
Totaal	169,3	105,8	50,5	325,6

In het onderwijs is er relatief vaak sprake van deeltijdwerk. De 175 duizend fte aan onderwijsgevend personeel in de drie sectoren wordt door 230 duizend mensen ingevuld.

Het (primair) onderwijs staat bekend als een sector waarin relatief veel in deeltijd wordt gewerkt. Onderstaand een grafiek met gegevens over de mate waarin mensen in deeltijd werken. Hiervoor is een (standaard) onderverdeling gebruikt met:

- Kleine deeltijdbaan (0-0,5fte)
- Grote deeltijdbaan (0,5-0,8 fte)
- Voltijdbaan (> 0,8 fte)

Figuur 1.1 Percentage leraren met kleine deeltijdbaan, grote deeltijdbaan en volledige aanstelling, per onderwijssoort op 1 oktober 2017 (Bron: DUO)

In het primair onderwijs werkt één op de zes leraren in een kleine deeltijdbaan. Iets minder dan de helft van de leraren heeft een voltijdsbaan. Het aandeel personen met een kleine deeltijdbaan is in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs de helft van dat in het primair onderwijs. In deze onderwijssoorten werkt bijna twee derde van de leraren in een full time baan.

De verschillen in aanstellingsomvang zijn deels terug te voeren tot het feit dat er in het primair onderwijs procentueel beduidend meer vrouwen werken dan in het vo en mbo.

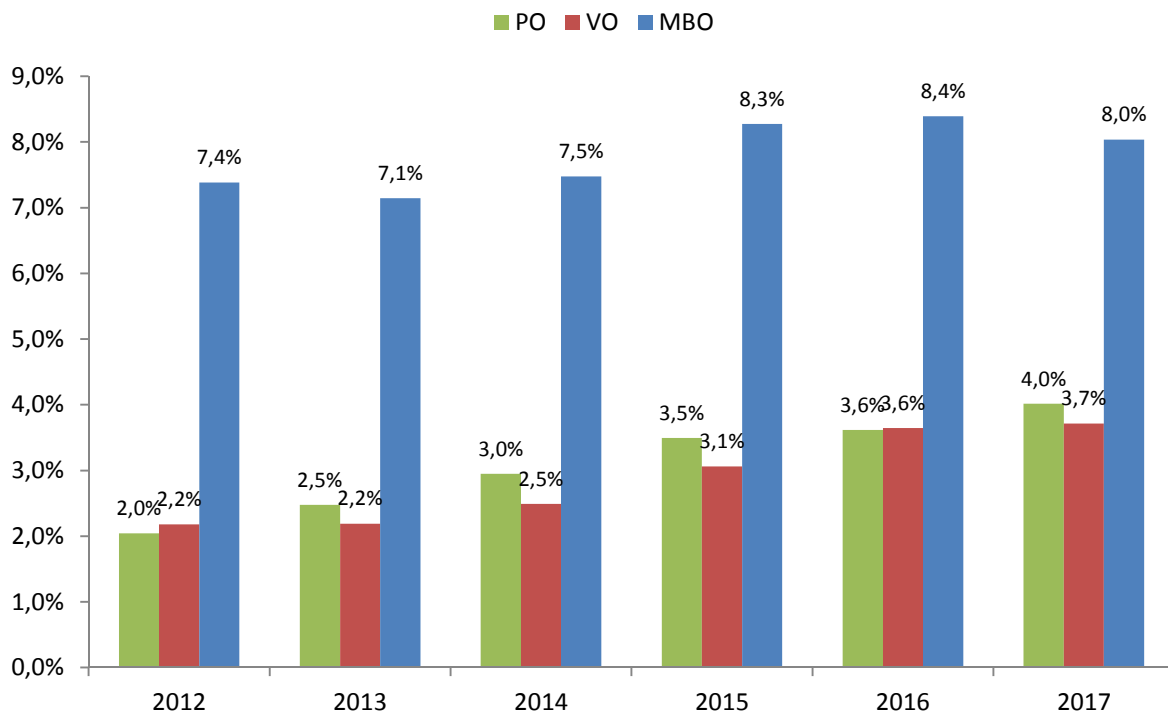
1.3 Personeel niet in loondienst

De in de vorige paragraaf gepresenteerde personeelsgegevens voor de onderwijssectoren worden door DUO verzameld op basis van gegevens van de bureaus die de salarisbetalingen voor de scholen verrichten. Personeel dat niet in loondienst van de scholen is, zoals uitzendkrachten, payrollers en zzp-ers, zit daar niet bij.

Het ministerie van OCW heeft onderzoek laten verrichten of er mogelijkheden zijn om, op basis van (bewerkingen van) reeds bekende gegevens, inzicht te krijgen in de aantallen leerkrachten als personeel niet in loondienst². De conclusie is dat dit momenteel niet goed mogelijk is.

In de jaarverslagen die scholen achteraf bij DUO indienen dient te worden opgenomen welk bedrag er aan personeel niet in loondienst wordt uitgegeven. Het gaat hierbij om de totale uitgaven aan personeel, inclusief die voor vervangers.

Figuur 1.2 Uitgaven aan personeel niet in loondienst als percentage van de totale personeelslasten 2012-2016 op basis financiële jaarverslagen scholen (bron: DUO)

In zowel het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs is het aandeel personeel niet in loondienst in de periode 2012-2017 flink gestegen. In het po is het verdubbeld en in het vo is er sprake van een toename met 70%. In het middelbaar beroepsonderwijs is sprake van een veel geringere stijging (9%).

Om verwarring te voorkomen hier ook nog aandacht voor andere cijfers over hetzelfde onderwerp. Geregeld is namelijk ook een ander percentage gebruikt: het bedrag aan PNIL als percentage van het bedrag aan personeel wel in loondienst. Bovenstaand is zuiverder en logischer aangezien het percentage op het totale bedrag aan personeelskosten. De 'oude' percentages waren voor po, vo en mbo in 2016 respectievelijk 3,8%, 3,9% en 9,7%.

In de recent gepubliceerde Financiële Staat van het Onderwijs 2017 van de Inspectie van het Onderwijs zijn, eveneens op basis van DUO gegevens, afwijkende (lagere) cijfers opgenomen. De

² Personeel niet in loondienst (PNIL) in het po, vo en mbo, Regioplan en ROA, Amsterdam/Maastricht 2017. Het rapport is als bijlage bij een brief over het lerarentekort naar de Kamer gestuurd op 26 juni 2017, kamerstuk 2017D18788.

verklaring hiervoor is volgens DUO dat de Inspectie de samenwerkingsverbanden voor passend onderwijs niet meeneemt in de berekeningen.

Bovenstaande gegevens over Personeel Niet In Loondienst zijn niet zondermeer te koppelen aan de gegevens over leraren in de vorige paragraaf. Ten eerste is niet bekend wat de functie is van het ingehuurd personeel. Dat het hier deels onderwijsgevend personeel betreft weten we, maar niet in welke mate. Ten tweede gaat het hier gedeeltelijk om vervangers van regulier personeel, waarbij de vervangers niet en het reguliere personeel wel in onze de statistieken wordt meegeteld. In hoeverre daar sprake van is, is eveneens onbekend. In het mbo is ook geregeld sprake van mensen die deels in het bedrijfsleven werken en als leraar gedetacheerd zijn bij de opleiding.

Als uit wordt gegaan van de verdeling van functies over het personeel wel in loondienst dan zou een groot deel van het personeel niet in loondienst onderwijzend personeel moeten zijn. Zeker bij de forse stijging in het primair en voortgezet onderwijs ligt het voor de hand dat daar een toename van leraren niet in loondienst zit. Berichten in de media ondersteunen dit ook.

Voor scholen zijn er verschillende redenen om met personeel niet in loondienst te werken. Een voor de hand liggende reden is krapte op de arbeidsmarkt waarbij regulier personeel niet kan worden gevonden, maar ook praktische redenen kunnen voor een school een aanleiding vormen. Zo hebben scholen die een onzekere toekomst hebben (bijvoorbeeld in gebieden met leerling dalingen) angst om een verbintenis met personeel aan te gaan die hen geld kost als ze moeten inkrimpen.

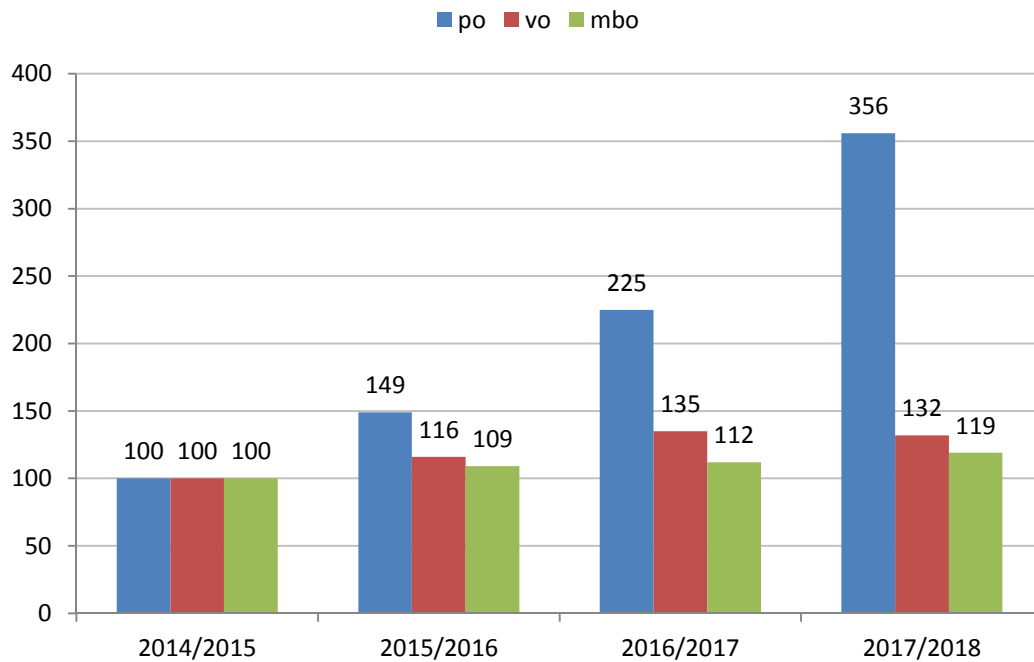
Voor onze statistieken betekent bovenstaande dat een deel van de omvang van het personeel niet in beeld is. Dit kan ook consequenties hebben voor de lerarenramingen (zie een volgend hoofdstuk). Daarom is dit een ongewenste situatie. Er worden vanuit het ministerie dan ook reeds activiteiten ondernomen om in de nabije toekomst gedetailleerde gegevens hierover te verzamelen.

1.4 Vacatureontwikkeling

OCW laat jaarlijks een vacatureonderzoek uitvoeren, getiteld Arbeidsmarktbarometer.³ Evenals vorig jaar zijn hierin weer meer onderwijsvacatures aangetroffen dan in het vorige jaar. In het onderzoek worden voor po, vo en mbo vacatures gezocht op internet vacaturebanken en websites van scholen. Het onderzoek laat ook stijgingen in de gevonden vacatures voor directie en bestuur alsmede onderwijsondersteunend personeel zien. Hier concentreren we ons op de vacatures voor onderwijzend personeel.

³ Idem.

Figuur 1.3 Ontwikkeling aantal op internet gevonden vacatures voor leraren, index met 2014/2015 als startpunt (Bron: Ecorys/Dialogic)

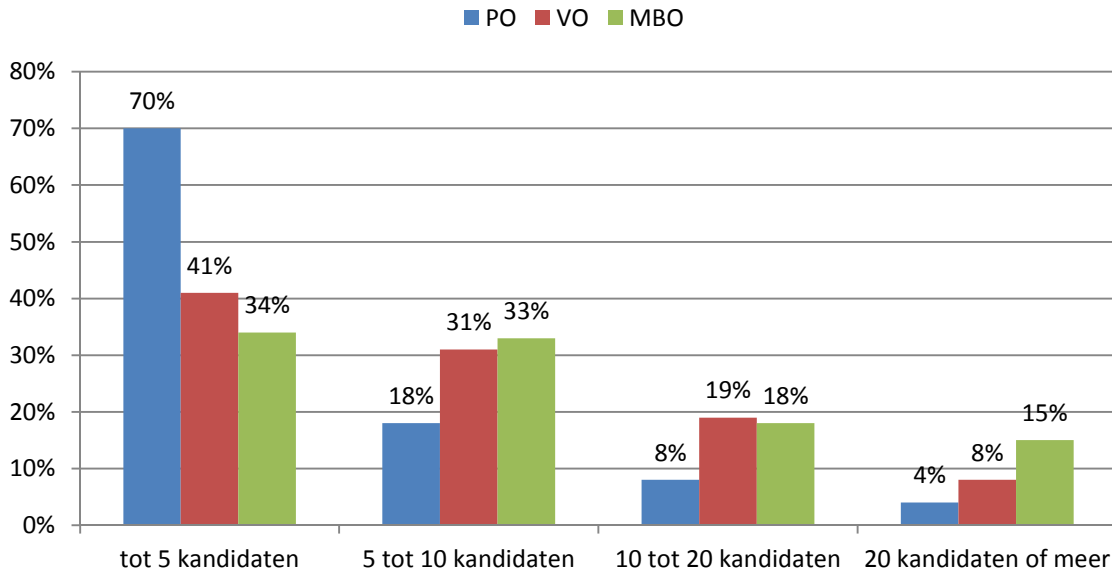

In het primair onderwijs is het aantal op internet gevonden vacatures voor leraren in 3 jaar tijd ruim verdriedubbeld. Ten opzichte van het jaar er voor is er vorig jaar sprake van een stijging met 60%. Ook in het vo en het mbo is er sprake van een stijgende lijn, waarbij in de loop van drie jaar sprake is van een stijging met respectievelijk ruim 30% en bijna 20%.

Gedeeltelijk kunnen de getoonde stijgingen wellicht te maken hebben met een toenemende tendens gebruik te maken van de online bronnen waarin voor dit onderzoek gezocht wordt. Maar andere gegevens uit het onderzoek, zoals het aantal kandidaten per functie en de mate van vervulling, laten zien dat hier zeker ook sprake is van een toenemende behoefte aan personeel, op een krappere wordende arbeidsmarkt. En dit laatste geldt voor zowel het onderwijs als de algemene arbeidsmarkt, waardoor de concurrentie van andere sectoren ook groter wordt.

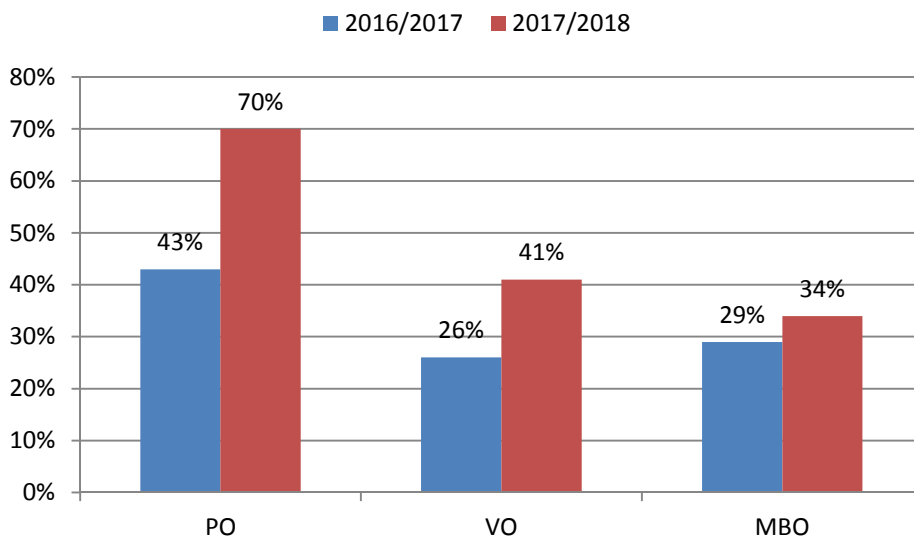
In de Arbeidsmarktbarometer zijn scholen die vacatures hadden geplaatst ook 2 maanden na die datum bevraagd over de vacature. Dat leverde onder andere gegevens op over de hoeveelheid kandidaten die op de vacatures voor leraren reageerden

Figuur 1.4 Aantal kandidaten dat reageerde op de gevonden vacatures voor leraren in schooljaar 2017/2018 (Bron: Ecorys/Dialogic)

Voor twee derde van de vacatures voor leraren in het po was er keus uit minder dan 5 kandidaten, voor het mbo geldt dit voor een derde van de vacatures, voor het vo bij twee vijfde. Het aantal kandidaten per vacature is flink afgenomen ten opzichte van de vorige meting, zoals te zien is in de volgende grafiek.

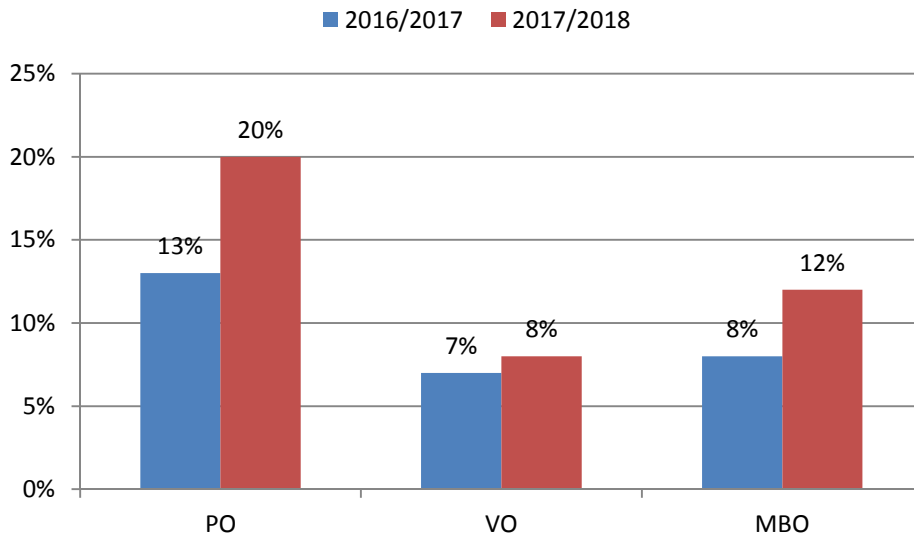
Figuur 1.5 Aandeel vacatures voor leraren waar minder dan 5 kandidaten op reageerde in schooljaar 2016/2017 en in 2017/2018 (Bron: Ecorys/Dialogic)

Voor alle drie de onderwijssoorten geldt dat er afgelopen schooljaar beduidend vaker minder dan 5 kandidaten voor een vacature voor leraar beschikbaar waren dan het jaar er voor. Dit kan enigszins beïnvloed zijn door het aantrekken van de gehele arbeidsmarkt, maar een dergelijk grote verschuiving wijst toch ook op ontwikkelingen in het aanbod van leraren op de arbeidsmarkt.

In de volgende figuur is te zien welk deel van de vacatures volgens de respondenten niet vervuld was op het moment van enquêteren. Dit was in 2017/2018 gemiddeld 12 weken na het plaatsen van de vacature en in 2016/2017 gemiddeld 14 weken na het plaatsen van de vacature.

Figuur 1.6 Aandeel vacatures dat niet is vervuld in schooljaar 2016/2017 en in 2017/2018, na respectievelijk gemiddeld 12 weken en 14 weken (Bron: Ecorys/Dialogic)

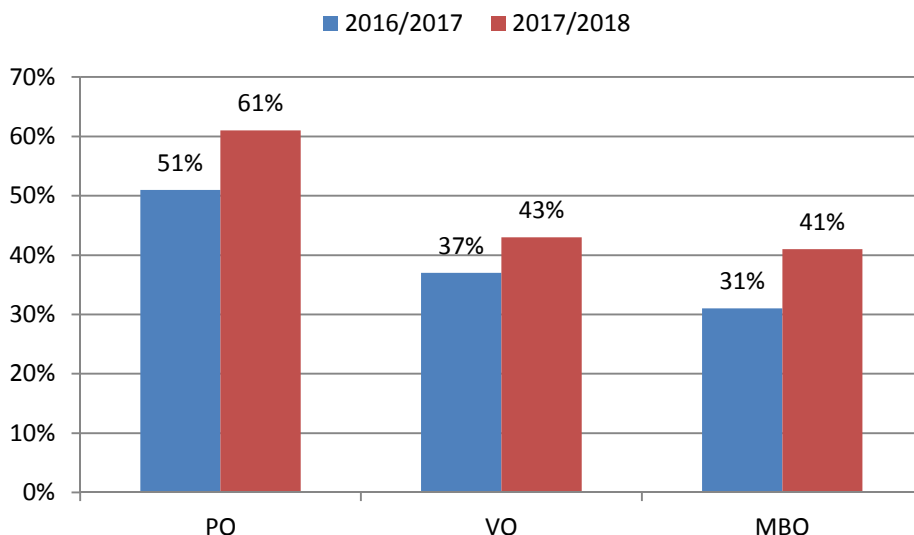

Voor alle drie de onderwijssoorten is het aandeel niet vervulde vacatures opgelopen. Inmiddels gaat het in het po om een op de vijf vacatures.

Een niet vervulde vacatures betekent overigens niet dat er direct een gat in de personeelsformatie is. Men kan een nieuwe vacature hebben geplaatst of op een andere manier in de benodigde personeelssterkte hebben voorzien.

Tot slot de vraag welk deel van de vacatures als moeilijk vervulbaar kan worden gezien. Dit is een subjectief begrip dat aan de invuller van de survey wordt overgelaten.

Figuur 1.7 Aandeel vacatures dat volgens de scholen moeilijk vervulbaar is in schooljaar 2016/2017 en in 2017/2018 (Bron: Ecorys/Dialogic)

Voor alle drie de onderwijssoorten geldt dat het aandeel moeilijk vervulbare vacatures is gestegen. Voor het po gaat het inmiddels om 3 op de 5 vacatures, voor het vo en mbo voor 2 op de 5.

2 Jonge leraren en hun loopbaan

"Loopbaanmonitor onderwijs" (CentERdata/MOOZ) richt zich op de arbeidsmarktpositie van recent afgestudeerde leraren.⁴ Het onderzoek kent twee onderdelen: een enquête onder pas afgestudeerden (cohort 2016-2017, gegevens van eerdere metingen zijn ook beschikbaar) en secundaire analyses op CBS-microdata (afstudeercohorten 2011-2016). Het rapport hierover verschijnt tegelijk met deze arbeidsmarktbrief.

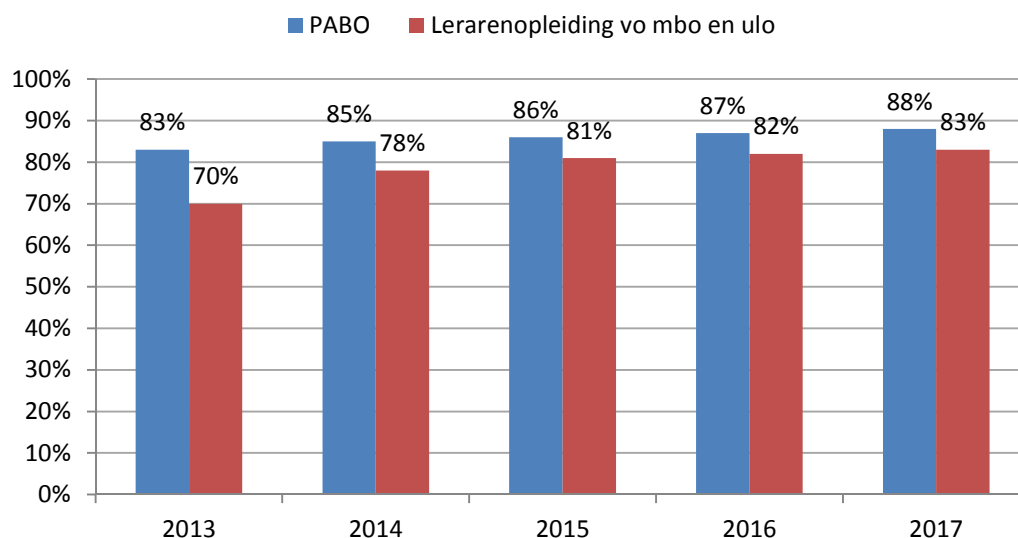
2.1 Een half jaar na afstuderen lerarenopleiding

De gegevens van het CBS zijn gebaseerd op diplomabestanden van lerarenopleidingen en informatie die bekend is over de werkgever bij de Belastingdienst. Dat laatste betekent dat het niet om de meest recente informatie gaat, maar door de compleetheid geeft het wel een goed beeld van ontwikkelingen over de langere termijn. Hiermee kunnen we complete cohorten (jaargangen) afgestudeerden door de tijd volgen.

Aanvullend daariop wordenzoals gezegd enquêtes gehouden onder recent afgestudeerden aan de opleidingen voor leraar, zodat we ook actueel de vinger aan de pols kunnen houden. In de enquête worden altijd hogere percentages gevonden voor het deel dat werkzaam is binnen het onderwijs dan bij de analyses met de CBS microdata. Hier is mogelijk sprake van een selectie-effect in de deelname aan de enquête. Personen die in het onderwijs werken zouden vaker deel kunnen nemen aan de enquête. Een andere mogelijkheid is dat leraren via uitzendbureaus of payroll constructies in het onderwijs werkzaam zijn. Deze personen zijn niet als 'werkend in het onderwijs' herkenbaar in de CBS data. De CBS data geven daarmee een ondergrens voor de aantallen die in het onderwijs werkzaam zijn.

Uit de enquêtes blijkt dat het aantal afgestudeerden dat na een half jaar in het onderwijs werkt zowel voor de pabo als voor de lerarenopleiding en ulo al vier achtereenvolgende jaren stijgen.

Figuur 2.1 Aandeel afgestudeerden lerarenopleidingen (mede) werkzaam in het onderwijs een half jaar na het afstuderen voor verschillende afstudeercohorten (Bron: CentERdata/MOOZ, gegevens survey)

⁴ Loopbaanmonitor onderwijs - CentERdata/MOOZ, Tilburg/Utrecht 2018.

Daarnaast komen uit de enquête onder de pas afgestudeerden forse verschillen naar boven als het gaat om het type aanstelling (regulier/vervanging) en het type dienstverband (vast/tijdelijk). Zo ligt het percentage pabo gediplomeerden dat recent na afstuderen een reguliere baan in het onderwijs heeft voor cohort 2015 duidelijk hoger dan voor cohort 2013, en hetzelfde geldt voor het percentage met een vast dienstverband of uitzicht op een vast dienstverband.

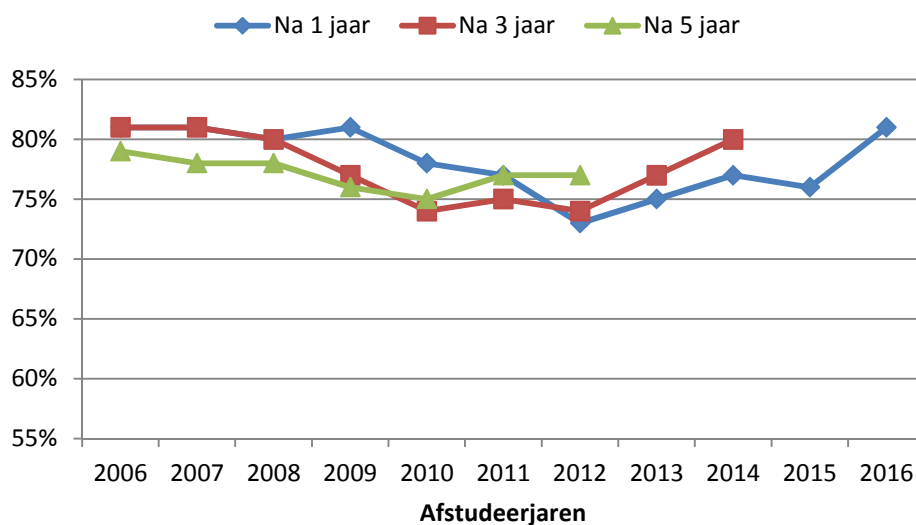
Uit de enquête blijkt dat afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleiding vo/mbo en de ulo na een half jaar in bijna 90% van de gevallen een reguliere baan hebben (al dan niet in het onderwijs), met in ruim 70% van de gevallen een vast contract of uitzicht op een vast contract. Daarmee lijkt de arbeidsmarktpositie van deze afgestudeerden duidelijk beter dan die van de pabo gediplomeerden.

2.2 Afstudeercohorten na 1, 3 en 5 jaar

In deze paragraaf de gegevens van het CBS gebaseerd op diplomabestanden van lerarenopleidingen en informatie over de werkgever van de Belastingdienst.

Aangezien de verschillen in de grafieken zijn uitvergroot kan de eerste conclusie zijn dat in de loop der jaren het aandeel van de afgestudeerden met een onderwijsbaan binnen alle cohorten redelijk stabiel is. Het gaat echter niet altijd om dezelfde personen. Een deel van de mensen die in het onderwijs werken stroomt (tijdelijk) uit en een deel van degenen die in eerste instantie niet in het onderwijs werken stroomt later in.

Figuur 2.2 Aandeel Pabo-afgestudeerden werkzaam in het onderwijs voor verschillende afstudeercohorten (Bron: CentERdata/MOOZ)

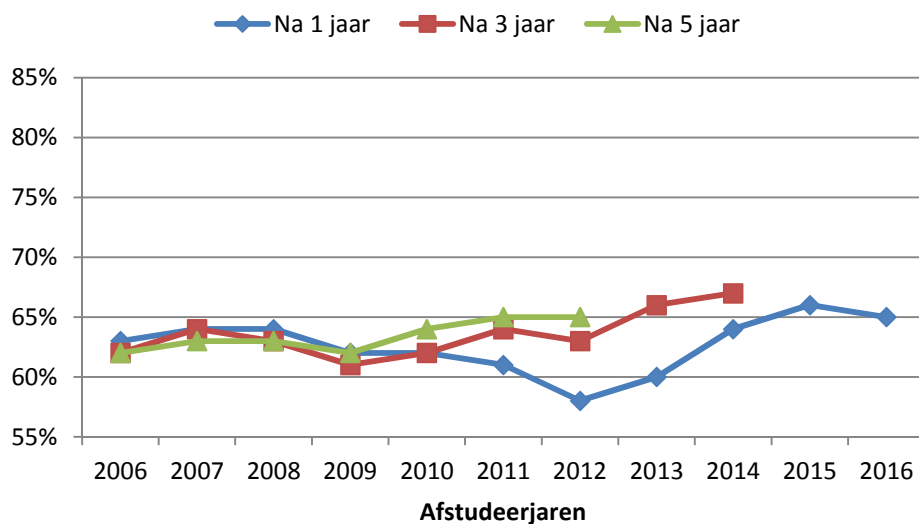

Voor alle meetpunten geldt dat deze, na enkele jaren van daling, inmiddels weer in de lift zitten. Dus zowel het percentage pabo-afgestudeerden dat op korte termijn een baan in het onderwijs vindt als het percentage dat op iets langere termijn een baan in het onderwijs heeft is weer aan het stijgen.

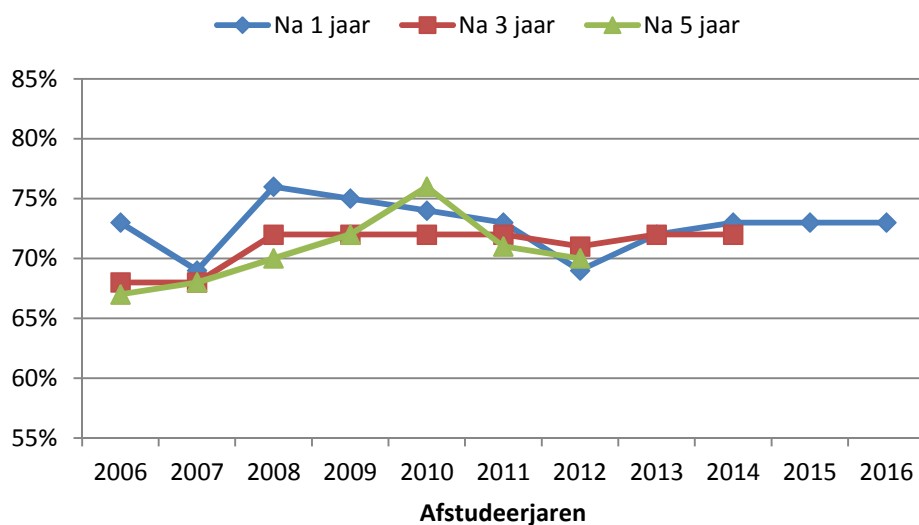
Naast het kunnen vinden van een baan in het onderwijs, is ook van belang in hoeverre startende leraren een reguliere baan kunnen vinden van voldoende omvang in uren. Het blijkt dat pabo afgestudeerden tussen 2010 en 2012 gemiddeld steeds moeilijker een baan van voldoende omvang vonden, met ook hier een positieve kentering vanaf schooljaar 2014/2015 (afstudeercohort 2013). Zo had van de in het onderwijs startende pabo-afgestudeerden uit cohort 2010 na één jaar 57% een baan van 0,8 fte of meer, voor cohort 2012 was dit nog maar 46% en maar voor cohort 2015 was dit 61%.

De percentages afgestudeerden die in het onderwijs terecht komen zijn voor de pabo altijd veel hoger dan voor de lerarenopleidingen voor vo en mbo.

Figuur 2.3 Aandeel afgestudeerden Lerarenopleiding vo en mbo werkzaam in het onderwijs voor verschillende afstudeercohorten (Bron: CentERdata/MOOZ)

Figuur 2.4 Aandeel afgestudeerden Universitaire Lerarenopleiding werkzaam in het onderwijs voor verschillende afstudeercohorten (Bron: CentERdata/MOOZ)

Van de HBO Lerarenopleiding vo gaat de meeste jaren iets meer dan 60 procent het onderwijs in. Ook hier is waar te nemen dat, na een oorspronkelijke dip, de trend weer omhoog is voor alle drie de meetmomenten. Daarbij springt de forse stijging van het aandeel dat na 1 jaar in het onderwijs werkt het meest in het oog.

Van de universitaire lerarenopleiding ligt het percentage dat in het onderwijs gaat werken voor de verschillende cohorten en meetmomenten hoger dan voor de lerarenopleiding voor vo en mbo. De ontwikkeling over de afgelopen jaren laten geen eenduidige trend zien.

Gegevens naar vak

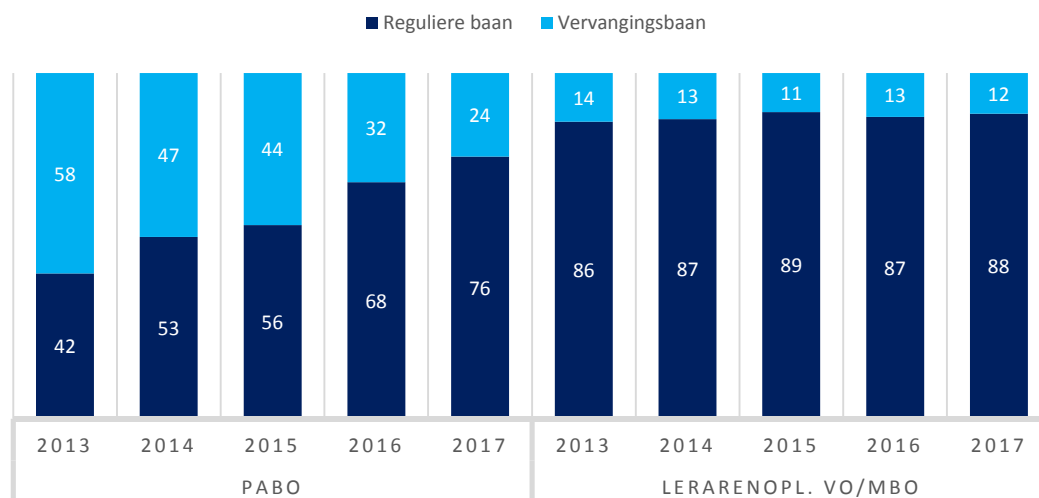
Het aandeel van de afgestudeerden dat een jaar na afstuderen werkzaam is binnen het onderwijs verschilt per vakgebied en type lerarenopleiding. Bij de lerarenopleidingen vo ligt het percentage afgestudeerden met een onderwijsbaan met gemiddeld ongeveer 84% het hoogst bij de exacte vakken gevolgd door de economische vakken met ongeveer 80%. Het percentage is het laagst onder afgestudeerden die zijn opgeleid voor onderwijs in culturele/creatieve vakken (gemiddeld 39%), gevolgd door, lichamelijke opvoeding (48%) de verzorgende vakken (62%), maatschappijvakken (63%) en technische vakken (66%).

Bij de universitaire lerarenopleiding is het deel dat in het onderwijs werkt een jaar na afstuderen het hoogst bij de talen (gemiddeld 83% procent), gevolgd door de economische vakken (75%) en de exacte vakken (74%). Het aandeel van de afgestudeerden met een onderwijsbaan is gemiddeld het laagst bij de culturele/creatieve vakken (35 procent).⁵

2.3 Soort en omvang aanstelling starters

Met name in het primair onderwijs was het tot voor kort heel gebruikelijk dat afgestudeerden van de lerarenopleiding via tijdelijke vervangingsbanen langzaam een reguliere baan in het onderwijs verwerven. De afgelopen jaren is dat aan het veranderen.

Figuur 2.5. Pas afgestudeerde leraren die een half jaar na het afstuderen in het onderwijs werken, percentage naar soort baan (regulier/vervanging) cohort 2013-2017 (Bron CentErdata/Mooz). -

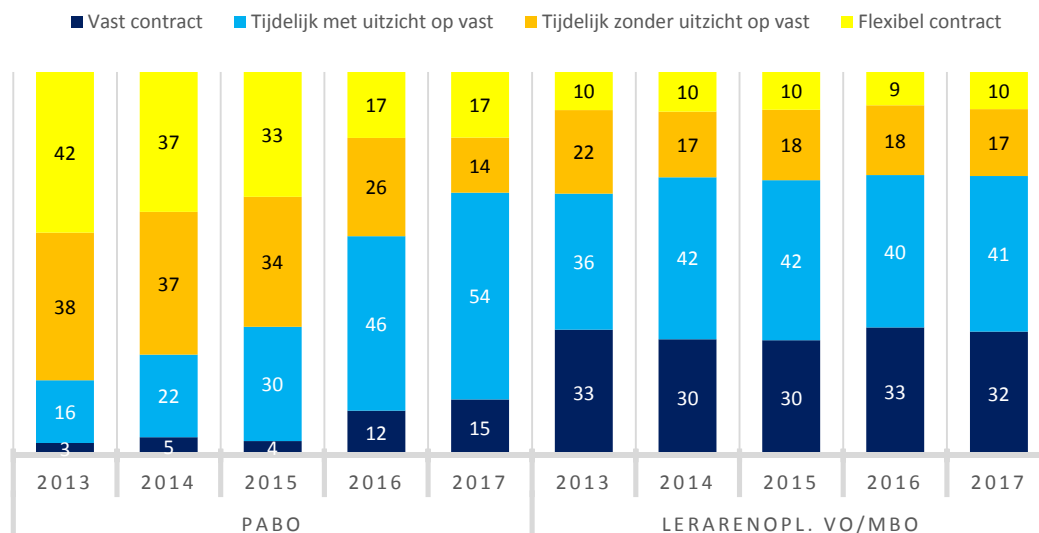
Bij de afgestudeerden van de Pabo is dit snel veranderd van twee op de vijf een reguliere baan naar twee op de drie een reguliere baan. Het feit dat steeds meer Pabo-afgestudeerden een reguliere baan verwerven heeft natuurlijk ook zijn weerslag op het steeds geringere aantal beschikbare vervangers in het po.

In het vo en mbo is er altijd al minder sprake van vervangingsbanen geweest. Dat heeft ook te maken met het feit dat kortdurende afwezigheid van leraren daar doorgaans niet vervangen wordt. Het levert ook geen onoverkomelijke problemen op aangezien er geen klassen naar huis hoeven te worden gestuurd. En invallers dienen zich altijd even in te werken, wat bij een kortdurende vervanging de moeite niet altijd loont.

⁵ Dit betreft in het begin voornamelijk de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in Kunstgeschiedenis en later ook de masteropleiding Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige Vorming/Kunst Algemeen, en de masteropleiding Kunsteducatie.

De stijging van het aandeel reguliere banen bij de afgestudeerden van de Pabo heeft ook zijn weerslag op het soort arbeidscontract dat de startende leraren krijgen. Bij het primair onderwijs is het aandeel (uitzicht op) vast contract sterk gestegen.

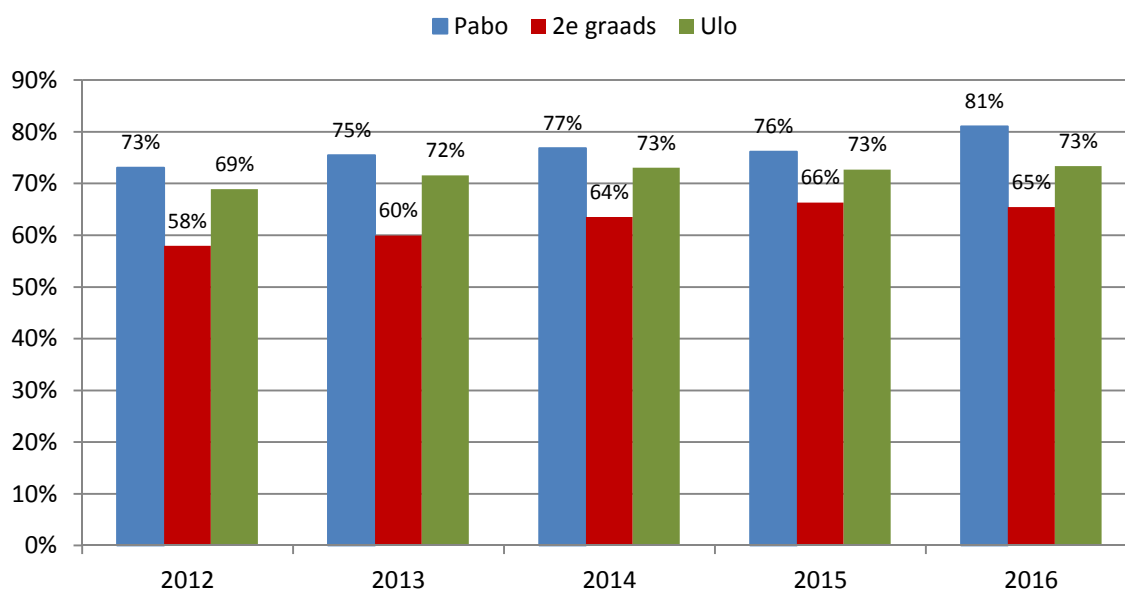
Figuur 2.6 Pas afgestudeerde leraren die een half jaar na het afstuderen in het onderwijs werken, percentage naar soort contract (vast/tijdelijk) cohort 2013-2017 (Bron: CentERdata/Mooz).

In vier jaar tijd is in het primair onderwijs het aandeel (uitzicht op) vast contract gestegen van een vijfde naar twee derde. In het vo en mbo is er sprake van een kleine stijging (van 66% naar 73%).

Naast de invalbanen kwam het de laatste jaren ook geregeld voor dat afgestudeerden van lerarenopleiding noodgedwongen opeenvolgende kleine aanstellingen aan moesten nemen om uiteindelijk een grote aanstelling in het onderwijs te verkrijgen. Vanzelfsprekend is er ook altijd een deel van de afgestudeerden dat er zelf voor kiest in deeltijd te werken. Onderstaand een overzicht van ontwikkelingen op dat gebied voor de verschillende lerarenopleidingen.

Figuur 2.7 Percentage full time aanstelling (meer dan 0,8% fte) voor degenen die in het onderwijs werken 1 jaar na afstuderen van de lerarenopleiding (Bron: CentERdata/Mooz).

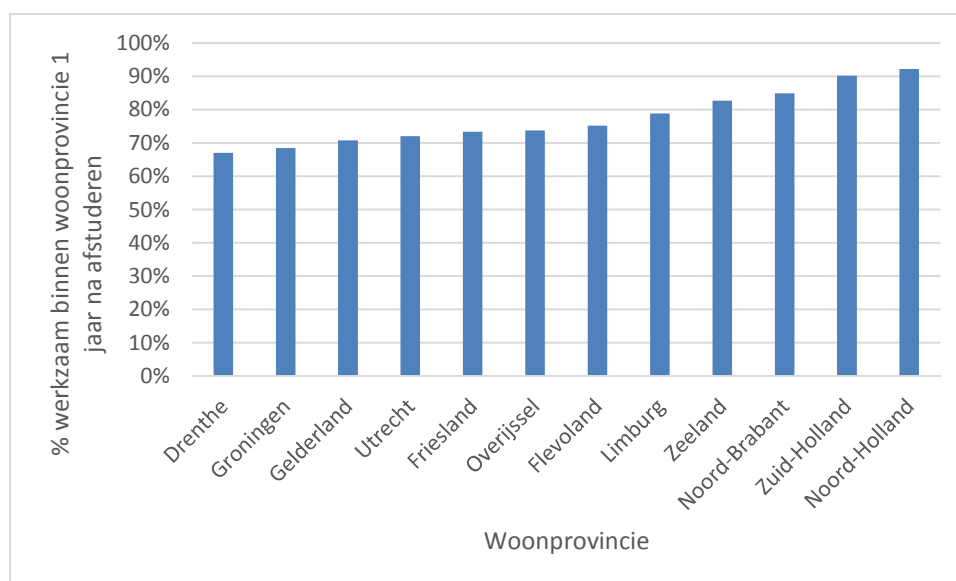
Afgestudeerden van de Pabo die in het onderwijs werken hebben het vaakst een grote aanstellingsomvang, degenen die afstuderen aan de 2^e graads lerarenopleiding het minst vaak. Van degenen die in 2012 aan de Pabo afstudeerden en die een jaar daarna in het onderwijs werkten had 73% een full time aanstelling. Bij degenen die in 2016 afstudeerden was dit percentage toegenomen tot 81%. Ook bij afgestudeerden aan de 2^e graads lerarenopleiding en de universitaire lerarenopleiding is een stijging op dit gebied waar te nemen, al lijkt deze voor beiden wel tot stilstand gekomen na het afstudeercohort 2015.

2.4 Mobiliteit afgestudeerden

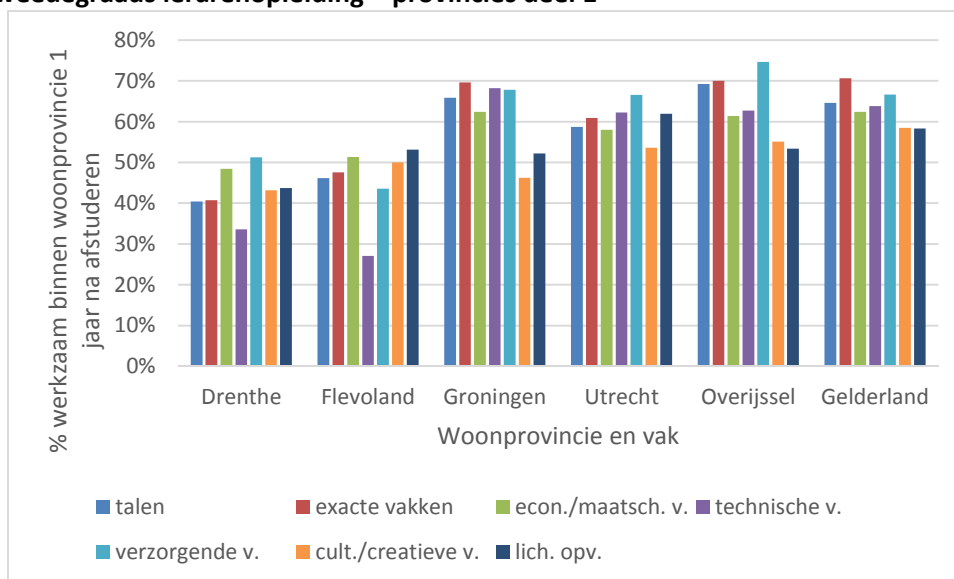
Bij oplossingen voor het lerarentekort in tekortgebieden wordt vaak gekeken naar recent afgestudeerden van de lerarenopleidingen elders in het land. Er wordt van uit gegaan dat deze groep het meest mobiel is, aangezien zij zich doorgaans nog niet gesetteld hebben. In de volgende figuren is te zien in welke mate werkzame afgestudeerden wonen in dezelfde provincie waar zij een jaar geleden zijn afgestudeerd. In verband met de grootte van de betrokken groepen konden deze analyses niet naar vak en provincie gedaan worden voor de universitaire lerarenopleidingen.

Figuur 2.8 Percentage werkzame afgestudeerden dat 1 jaar na afstuderen in dezelfde provincie werkt als waar men woonde tijdens afstuderen in drie grafieken (Bron: CentERdata/Mooz)

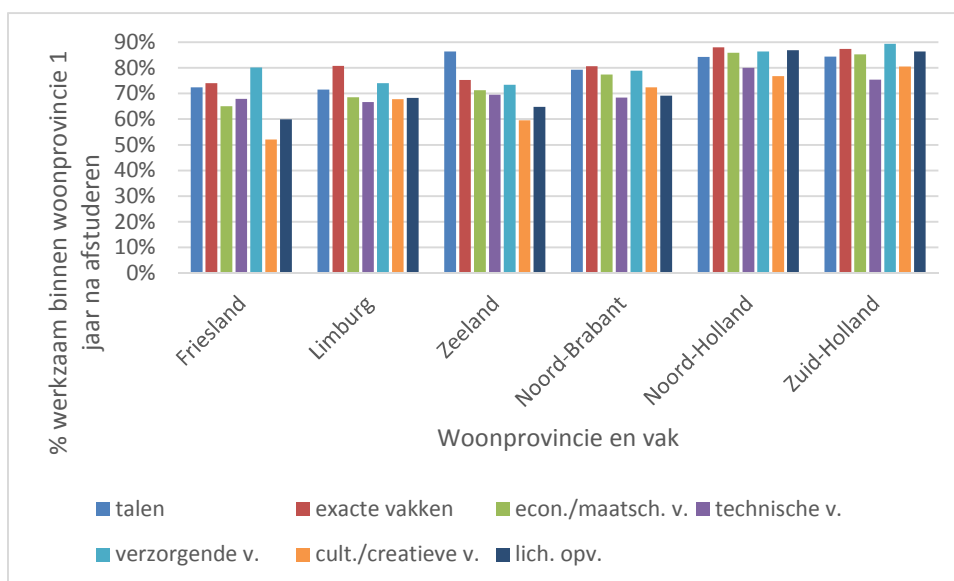
A. Pabo

B. Tweedegraads lerarenopleiding – provincies deel 1

C. Tweedegraads lerarenopleiding – provincies deel 2

Gemiddeld blijven de pabo-afgestudeerden vaker in dezelfde provincie werken (81%) dan afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding (72%) en ulo (68%).

Tussen de provincies zijn er grote verschillen te zien. Zo is de mobiliteit voor pabo-afgestudeerden uit Groningen en Drenthe relatief hoog en die uit Zuid-Holland en Noord-Holland relatief laag. Dit hangt uiteraard mede samen met het aantal beschikbare pabo-instellingen, het aantal in de provincie beschikbare banen en de (geografische) omvang en ligging van de provincie.

Voor afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding verschilt de mobiliteit per vak, maar over het algemeen is de mobiliteit hoog in Drenthe en Flevoland, waar slechts 43% respectievelijk 46% na afstuderen in dezelfde provincie blijft om er te werken. Net als voor pabo-afgestudeerden zijn ook veel afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding uit Noord- en Zuid-Holland die binnen dezelfde provincie blijven werken (84% en 85%). Als we specificeren naar vak dan is bij de culturele/creatieve vakken sprake van een hoge mobiliteit en bij de verzorgende vakken juist van een lage mobiliteit. Voor de technische vakken verschilt het relatief sterk per provincie of afgestudeerden er blijven om er te gaan werken. Zo gaat 73% van de afgestudeerden uit Flevoland met een technisch vakgebied in een andere provincie werken, tegenover gemiddeld ongeveer 35% in de overige provincies.

3 Ramingen arbeidsmarkt

De arbeidsmarktramingen⁶ zijn een actualisatie van de ramingen die vorig jaar zijn gemaakt en die op 28 november 2017 aan uw Kamer zijn toegezonden. Bij het opstellen van de ramingen is gebruik gemaakt van de meest actuele informatie en inzichten over de arbeidsmarkt voor leraren en omstandigheden die daarbij een rol spelen.⁷

Waarde van de ramingen

De in deze paragraaf gepresenteerde ramingen geven een beeld van de arbeidsmarkt voor leraren in de komende jaren, uiteraard uitgaande van de huidige situatie. Als daarbij tekorten worden geraamd houdt deze voorspelling niet per definitie in dat klassen massaal leeg zullen staan. Er wordt slechts voorspeld dat, onder de nu bekende omstandigheden, er meer van de juiste diploma's voorziene personen nodig zijn om aan de vraag te voldoen dan er gevonden kunnen worden. Omdat de ramingen ook een signaalfunctie hebben zorgen zij er daarmee voor dat de uitgangspunten waarop ze gebaseerd zijn veranderd kunnen worden. Als tekorten zich in de praktijk voordoen zijn er doorgaans verschillende mechanismes die in werking komen. Een zekere arbeidsmarkt kan meer mensen naar de opleiding trekken en wervingskracht hebben op zij-instromers. Verder zijn veranderingen in de leerling-leraar ratio en de mate waarin bevoegd wordt les gegeven natuurlijk ook factoren die een rol spelen.

Gekozen voor scenario met economische groei

Bij de uitstroom van leraren uit de sector speelt de economische ontwikkeling van Nederland een belangrijke rol. Naarmate het economisch beter gaat zijn er voor leraren meer en gunstiger mogelijkheden om een baan buiten het onderwijs te vinden. Er zijn drie verschillende ramingsscenario's voor de vraag naar leraren doorgerekend, gebaseerd op verschillende economische scenario's. In deze samenvatting gaan we uit van het meest optimistische economische scenario, dat op het moment het meest realistisch lijkt. In de andere, economisch meer pessimistische scenario's, komen verwachtingen voor tekorten die in de volgende paragrafen worden genoemd lager uit.

3.1 Behoeftte aan leraren

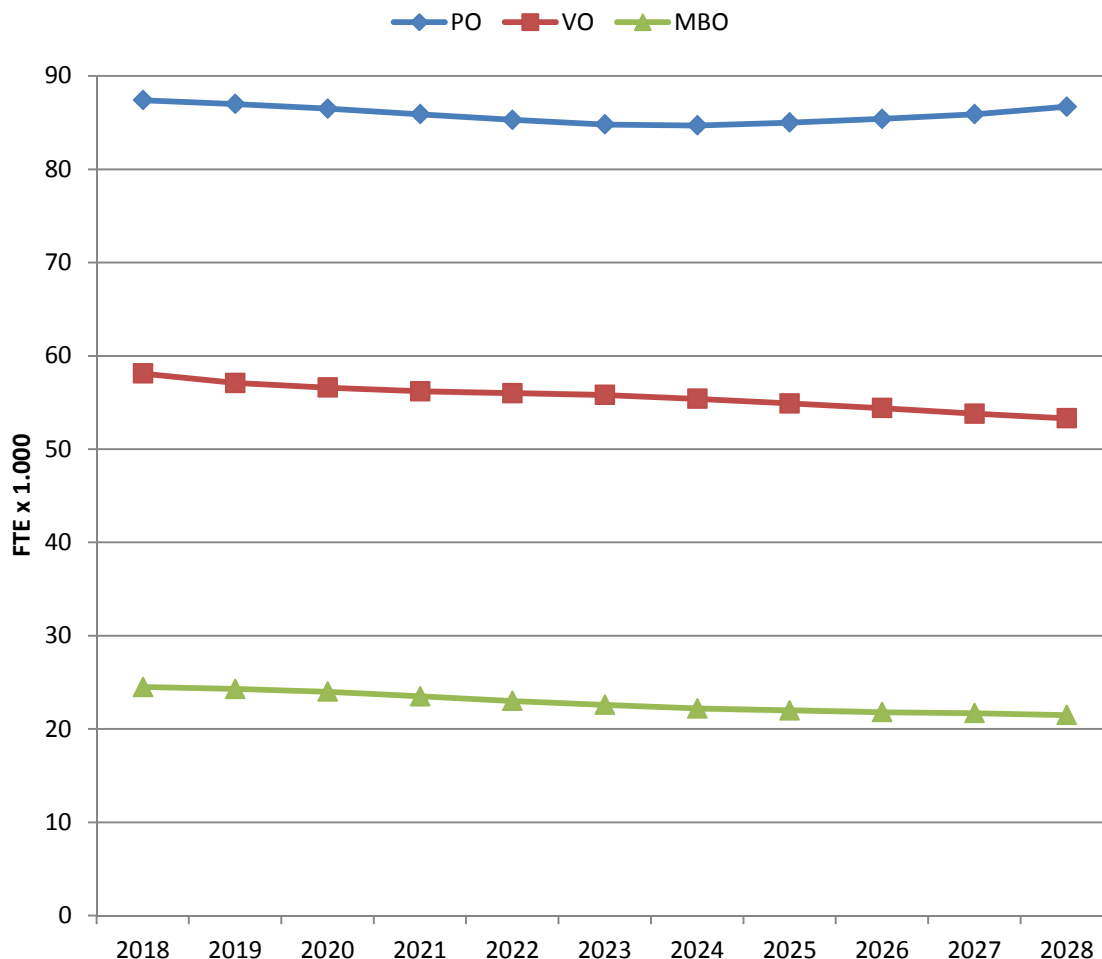
Door het ministerie van OCW wordt jaarlijks geraamd wat de leerling- en studentenaantallen in het onderwijs de komende 10 jaar zullen zijn, onder andere op basis van bevolkingsgegevens van het CBS. Deze zogeheten referentieramingen van leerlingen zijn met de begroting van OCW naar de Kamer gestuurd⁸. Uitgaande van dezelfde verhouding tussen leerlingen en leraren is onderstaande figuur opgesteld. Hierin is te zien wat de geraamde aantallen benodigde leraren in fte de komende jaren zullen zijn.

⁶ De toekomstige arbeidsmarkt voor personeel in po, vo en mbo 2018-2028, CentERdata, Tilburg 2018.

⁷ Er is rekening gehouden met de functiemix afspraken, verhoging AOW-leeftijd, salarisgegevens voor bruto werkgeverslasten en recentste raming van het CPB voor wat betreft de economische groei en werkloosheid. Tevens is een vaste voet gebruikt in de bepaling van het verband tussen het aantal leerlingen en het aantal fte. Met name voor (zeer) kleine scholen in het primair onderwijs is dit relevant. De basisraming houdt geen rekening met de afspraken in de sectorakkoorden en de ambities uit de Lerarenagenda. Wel zijn er afspraken uit de cao's po, vo en mbo meegenomen in het ramingsmodel.

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/09/18/referentieraming-ocw-2018>

Figuur 3.1 Ramingen totaal (zittend en evt. nieuw) benodigde leraren in duizend FTE, gebaseerd op leerling en studenten aantallen voor po, vo en mbo periode 2018-2028 (Gebaseerd op Referentieramingen OCW, uitgaand van een gelijkblijvende leerling-leraar ratio, Bron: CentERdata)

De leerlingendaling in het primair onderwijs zal de komende jaren beduidend minder sterk zijn dan in de afgelopen jaren het geval is geweest. Vanaf 2024 wordt weer een stijgende trend voorzien. De behoefte aan leraren houdt daarmee gelijke tred in bovenstaande figuur.

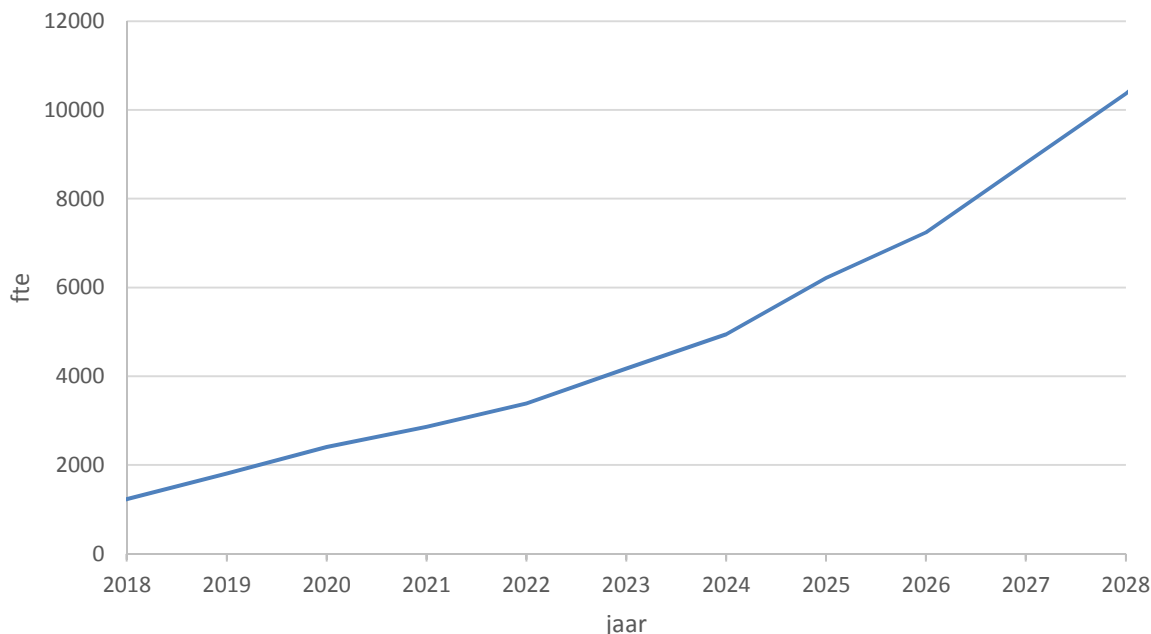
Voor het vo en mbo geldt dat de verminderde leerling en studenten aantallen, en daarmee de verminderde behoefte aan leraren, die de afgelopen jaren al in het po zichtbaar waren nu doorschuiven naar deze sectoren. Voor de komende 10 jaar wordt voor beide sectoren een aanzienlijke daling verwacht, die logischerwijs in het vo al wat forser is ingezet dan in het mbo.

Bij het bestaande lerarenkorps vindt uitstroom plaats om verschillende redenen (met als belangrijkste pensioen). Om aan de bovenstaande aantallen te kunnen komen wordt, met name in het po en vo, bij de instroom in de sector voornamelijk geleund op de afgestudeerden van de lerarenopleidingen. Als er onvoldoende gediplomeerde instroom mogelijk is ontstaat er onvervulde vraag, oftewel tekorten.

3.2 Ramingen Primair Onderwijs

In de volgende figuur de geraamde tekorten aan benodigde fte met de juiste diplomering ter vervanging van de uitstroom uit het onderwijs en de uitbreidingsvraag.

Figuur 3.2 Raming tekorten aan leraren en directeuren in het po 2018-2028 in fte (bron: CentERdata)

Zonder veranderingen in de omstandigheden staat het po in de komende jaren een fors tekort te wachten. De tekorten tegen 2028 lopen zelfs dusdanig op dat de opstellers van de ramingen waarschuwen dat dit buiten het geldigheidsgebied van de gebruikte modellen valt. Bij dergelijke geraamde tekorten is het namelijk niet meer aannemelijk dat alle omstandigheden ongewijzigd blijven.

Kijken we minder ver vooruit, dan is te zien dat over 5 jaar, in 2023, een tekort van ruim 4.172 fte aan leraren en directeuren primair onderwijs wordt verwacht bij ongewijzigde omstandigheden. Zoals eerder vermeld is het begrip 'bij ongewijzigde omstandigheden' cruciaal. Door bekendmaking van ramingen kunnen omstandigheden al wijzigen en bij dergelijke ramingen zullen vanzelfsprekend zowel op landelijk als lokaal niveau beleidsinspanningen plaatsvinden.

Als vergeleken wordt met vorige ramingen⁹, dan valt op dat nog steeds dezelfde tekorten worden voorspeld, maar dan iets later in de tijd. De trend van de bijna lineaire toename van het tekort duidt er nog steeds op dat het hier niet gaat om een tijdelijk fenomeen dat even uit moet worden gezeten. Dit zou betekenen dat er nog steeds evenveel noodzaak bestaat om iets te doen aan het verwachte lerarentekort.

De eerdere verwachting uit de vorige raming dat in 2022 een tekort van 4.126 fte op zou treden is verschoven naar de verwachting dat in 2023 een tekort van 4.172 fte op zal treden. Voor 2022 wordt nu een tekort geraamd van 3.391 fte. Redenen voor een iets lager voorspeld tekort op deze termijn zijn:

- Er wordt de komende jaren een extra instroom voorspeld op basis van een hogere instroom uit de stille reserve en een hogere instroom van afgestudeerden van de pabo. Dit laatste is niet zozeer een gevolg van extra afgestudeerden, maar van het feit dat afgestudeerden met

⁹ Zie o.a. De toekomstige arbeidsmarkt voor personeel in po, vo en mbo 2017-2027, CentERdata, Tilburg 2017..

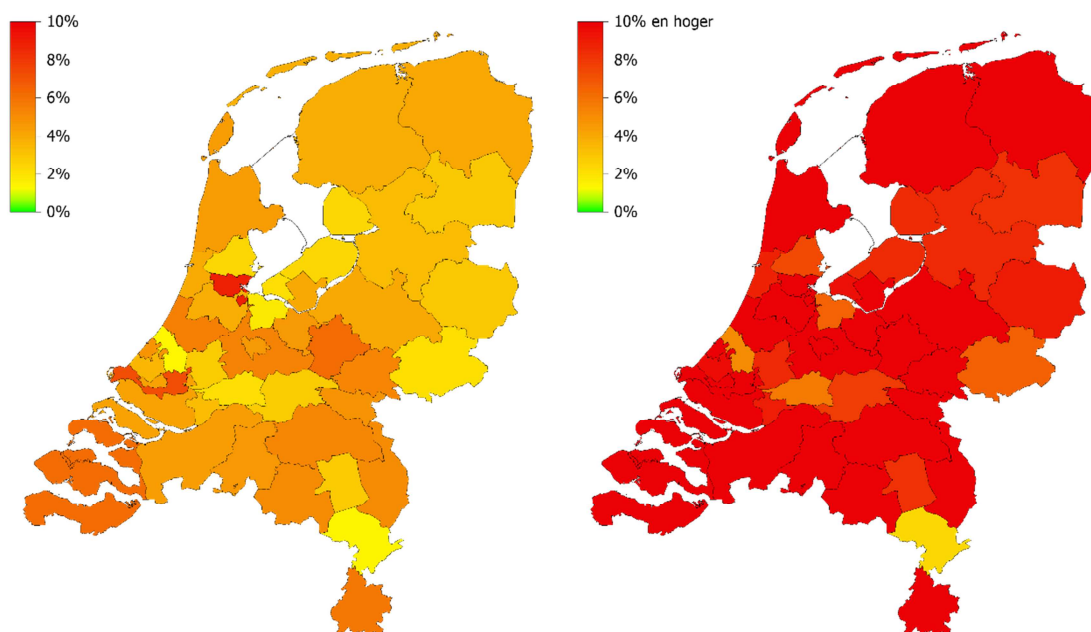
een hogere betrekkingsovervang instromen (oftewel starters krijgen gemiddeld grotere banen, zie ook paragraaf 2.4);

- Lagere uitstroom: er wordt gemiddeld weer iets later met pensioen gegaan. (in feite uitgestelde uitstroom).

Dit wordt slechts deels gecompenseerd door een hoger dan verwacht gebruik van de seniorenregeling (vanwege de uitgestelde uitstroom), een iets hogere vraag naar leraren en veranderde betrekkingsovervang bij zittende leraren.

Een goed beeld van de geraamde tekorten is ook te zien in de verwachte *vacaturedruk* voor de verschillende regio's: het percentage van de verwachte tekorten op het totaal aantal banen, beiden in fte gemeten. Onderstaand de vacaturedruk voor de jaren 2023 en 2018 per rpa gebied.

Figuur 3.3 Onvervulde vraag in procenten van de werkgelegenheid naar rpa, po leraren plus directeuren in 2023 (links) en 2028 (rechts) (Bron: CentERdata)

De hoogte van de regionale tekorten hangt sterk samen met de ontwikkeling van het aantal leerlingen. Ook de leeftijdsopbouw van het lerarenkorps (uitstroom van ouderen) speelt een rol. Amsterdam en Rotterdam krijgen naar verwachting als eerste te maken met grotere tekorten. De verwachting is overigens dat in de praktijk de toekomstige regionale verschillen kleiner zullen zijn dan voorspeld omdat compenserende mechanismen gaan optreden (regionale stromen), vooral tussen nabijgelegen regio's.

De problematiek is dus zoals verwacht kan worden groter in de regio's met groei en neemt af naarmate de krimp groter is. We verwachten overigens dat in de praktijk de toekomstige regionale verschillen kleiner zullen zijn dan voorspeld omdat compenserende mechanismen gaan optreden (regionale stromen), vooral tussen nabijgelegen regio's. Zonder veranderingen in omstandigheden wordt voor 2028 voor vrijwel geheel Nederland verwacht dat de onvervulbare vraag rond de 10% van de werkgelegenheid omvat.

De achtergrond van de verwachte tekorten in het primair onderwijs zijn:

- Het aantal afgestudeerden van de pabo's is de afgelopen jaren gedaald. Voor de arbeidsmarkt van deze periode was het geen probleem, maar nu de arbeidsmarkt weer aantrekt is deze belangrijkste bron van instroom meer nodig dan voorheen. Het percentage mensen dat aan de pabo begint en deze ook afmaakt zal naar verwachting de komende jaren wel hoger zijn, maar dit compenseert de relatief geringe instroom niet.

- De komende jaren gaan veel leraren met pensioen. Door het verhogen van de pensioenleeftijd en het langer doorwerken van veel leraren was dit enkele jaren uitgesteld, maar de komende jaren zal dit massaal plaatsvinden.
- De grote leerlingendaling naar aanleiding van de bevolkingskrimp is vrijwel achter de rug. Tevens vindt deze leerlingdaling regionaal plaats, er zijn ook gebieden met leerling-groei.

NB: de ramingen en de daaraan ten grondslag liggende simulaties van gedragingen van leraren zijn opgesteld op basis van personeelsbestanden uit het schooljaar 2016/17 en eerder. Recentere bestanden zijn nog niet volledig genoeg om alle analyses op uit te voeren die voor de ramingen nodig zijn. Dit betekent dat effecten van maatregelen van OCW en de sociale partners tegen het lerarentekort die sindsdien in gang zijn gezet nog niet meetbaar zijn binnen het model.

Een positief feit dat hierbij nog kan worden genoemd is dat voor studiejaar 2018/2019 op basis van aanmeldcijfers een stijging van 10 procent in de instroom op de pabo's gesignaleerd is ten opzichte van dezelfde peildatum een jaar geleden¹⁰.

(Voortgezet) speciaal onderwijs

In de ramingen wordt het (voortgezet) speciaal onderwijs, kortweg (v)so, meegenomen in het primair onderwijs. Dit jaar is apart gekeken naar de situatie in het (v)so vergeleken met de rest van het po, oftewel het basisonderwijs. Het lijkt er op dat de problematiek in het (v)so de komende jaren iets minder groot zal zijn dan in de rest van het po. Een mogelijke oorzaak kan liggen in de relatief grote aantallen ondersteunend personeel in het (v)so dat kan doorgroeien naar leraar en in het feit dat de beloning in het (v)so in het algemeen een schaal hoger is dan in het bao. Dit neemt niet weg dat ook in het (v)so de komende jaren toenemende krapte gevoeld gaat worden. Een bijkomend probleem kan daarbij zijn dat er in het (v)so soms behoefte is aan mensen met een specifieke achtergrond, waardoor het niet altijd een oplossing is als deze landelijk beschikbaar zijn maar niet in de regio van de school.

Schoolleiders

In de ramingen voor het po worden de schoolleiders en de leraren samen genomen. Dit heeft deels een praktische achtergrond. Schoolleiders zijn geregeld ook deels actief als leraar en schoolleiders en leraren stappen in de praktijk ook over naar elkaars functie. Een tekort aan leraren heeft daarmee een negatieve invloed op het aantal beschikbare schoolleiders en omgekeerd. Vooralsnog kan niet berekend worden of er een specifiek tekort is aan schoolleiders, aangezien er met de leraren die op de scholen werken in principe voldoende aanwas beschikbaar is.

Een indicatie voor deze beschikbaarheid blijkt uit het eerder aangehaalde vacatureonderzoek:

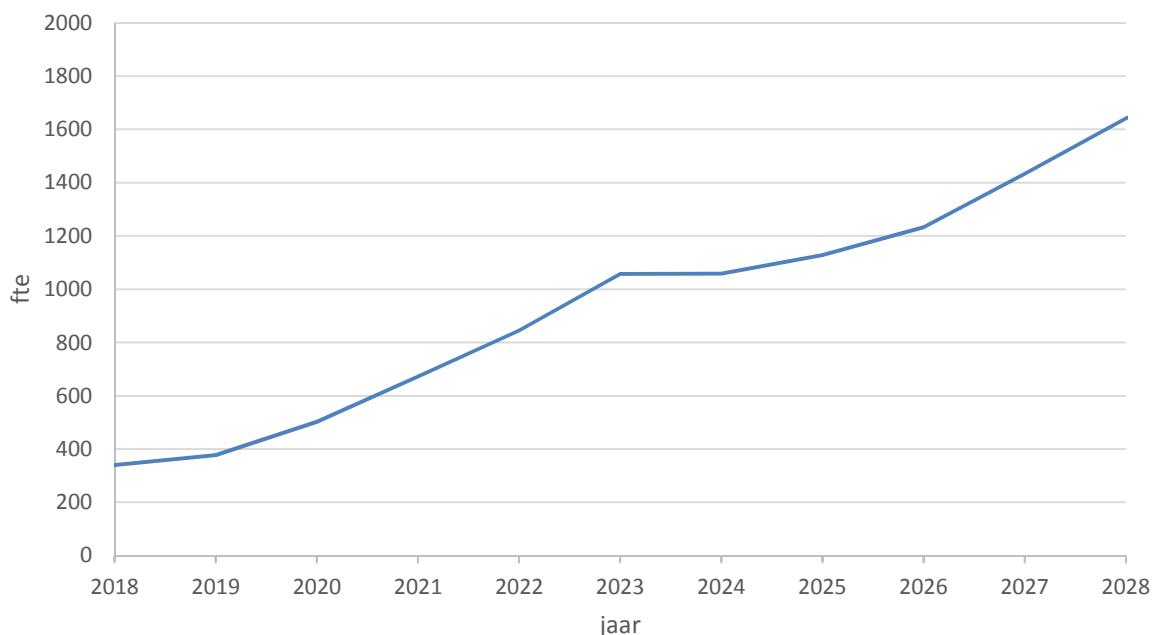
- Het aantal gevonden vacatures voor schoolleiders is minder hard gegroeid dan het aantal vacatures voor leraren;
- op vacatures voor schoolleiders komen gemiddeld iets meer kandidaten af dan op vacatures voor leraren;
- vacatures voor schoolleiders zijn iets vaker vervuld na 3 maanden dan vacatures voor leraren;
- vacatures voor schoolleiders worden beduidend minder vaak als moeilijk vervulbaar aangeduid door de scholen dan vacatures voor leraren (28% versus 61%).

3.3 Ramingen Voortgezet onderwijs

Onderstaand de ramingen van de tekorten voor het voortgezet onderwijs in de komende 10 jaar. In tegenstelling tot het primair onderwijs is hierbij in de startsituatie al sprake van tekorten.

¹⁰ Gegevens Vereniging Hogescholen.

Figuur 3.4: Ontwikkeling van de onvervulde vraag onder leraren plus directeuren in het vo 2018-2028 (bron: CentERdata)

Zowel in absolute aantallen fte als in percentage van de totale werkgelegenheid is de onvervulde vraag in het vo op termijn beduidend lager dan die in het po. Een belangrijke reden daarvoor is gelegen in de leerlingdaling. In de periode 2018-2028 neemt de vraag naar leraren daardoor in het vo met ongeveer 8% af (zie paragraaf 3.1).

De verwachte tekorten in deze raming verschillen iets van die in de vorige raming. Het verschil wisselt wel enigszins over de jaren. In de eerste jaren wordt een licht lager tekort voorspeld, maar in de latere jaren worden hogere tekorten voorspeld.

Er is sprake van een lager verwachte uitstroom van leraren door met name pensioneringen. Dit betekent dat het lerarentekort iets lager zal zijn dan eerder verwacht doordat leraren gemiddeld langer doorwerken.

Wel dient hierop aangevuld te worden dat de meest recente cijfers over de lerarenopleiding geen positief beeld laten zien. Voor studiejaar 2018/2019 is op basis van aanmeldcijfers een daling van 6 procent in de instroom op de tweedegraads lerarenopleidingen gesignaleerd ten opzichte van dezelfde peildatum een jaar geleden¹¹.

De conclusie lijkt dat de verwachte onvervulde vraag relatief laag is in vergelijking met de tekorten die in het po dreigen te ontstaan. Dit betekent echter niet dat er geen problemen aanwezig zijn of zullen ontstaan. De concentratie van de onvervulde vraag bij bepaalde vakken zorgt dat daar de druk wel hoog is.

Verder blijkt uit het IPTO-onderzoek dat een deel van de lessen onbevoegd of onderbevoegd gegeven wordt, wat ook duidt op krapte.¹² Gemiddeld werd in 2017 4,3% van de lessen onbevoegd gegeven. Voor sommige vakken is dat percentage aanmerkelijk hoger (in het geval van Wiskunde bijvoorbeeld 8,0%). Het lijkt aannemelijk dat er op dit moment dus al sprake is van tekorten die worden opgelost door leraren onbevoegd les te laten geven (al beschikken deze leraren meestal wel over een lesbevoegdheid voor een ander vak).

Bij het interpreteren van de uitkomsten van de hier gepresenteerde ramingen is er van uitgegaan dat de onvervulde vraag tot en met 2016 gelijk aan nul is. In de raming is vervolgens wel verondersteld dat nieuwe instroom van leraren alleen is toegestaan indien bevoegd wordt

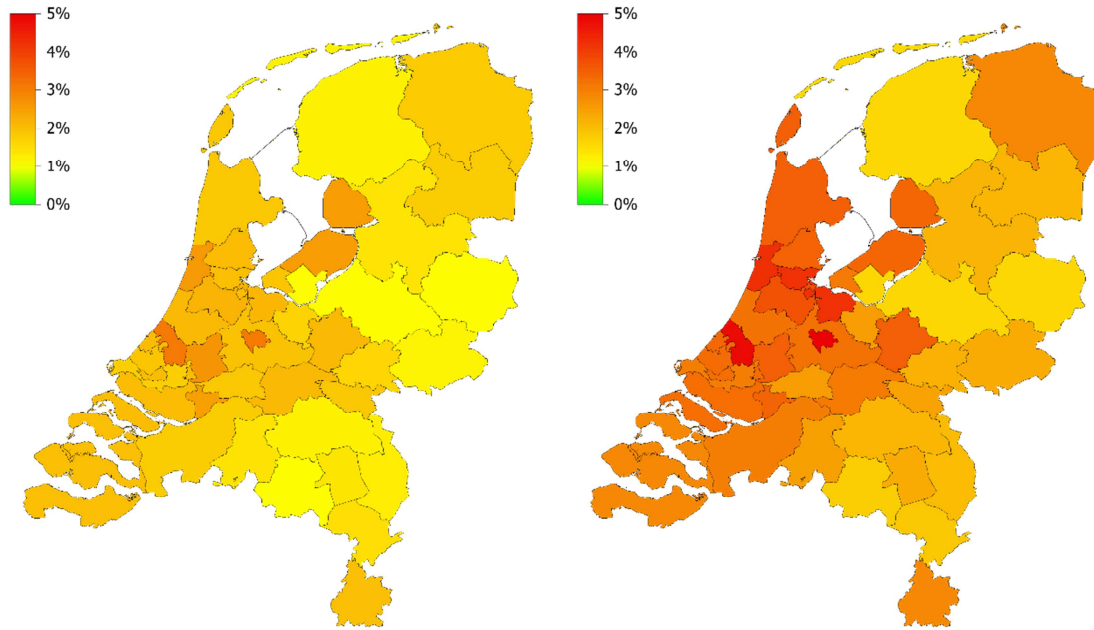
¹¹ Gegevens van de Vereniging Hogescholen.

¹² IPTO: vakken en bevoegdheden, peildatum 1 oktober 2017, CentERdata, Tilburg, 2018.

lesgegeven. Voorspelde tekorten komen daarom bovenop eventueel bestaande tekorten en geven daarom ook een indicatie van te verwachten kwalitatieve tekorten: waar geen bevoegde docenten geworven kunnen worden, zal mogelijk ook in de toekomst teruggevallen worden op onbevoegde of benoembare docenten.

Onderstaand, evenals voor het po, de vacaturedruk in het vo naar regio met daarnaast de regio's waar groei en daling van de leerlingaantallen plaats zal vinden.

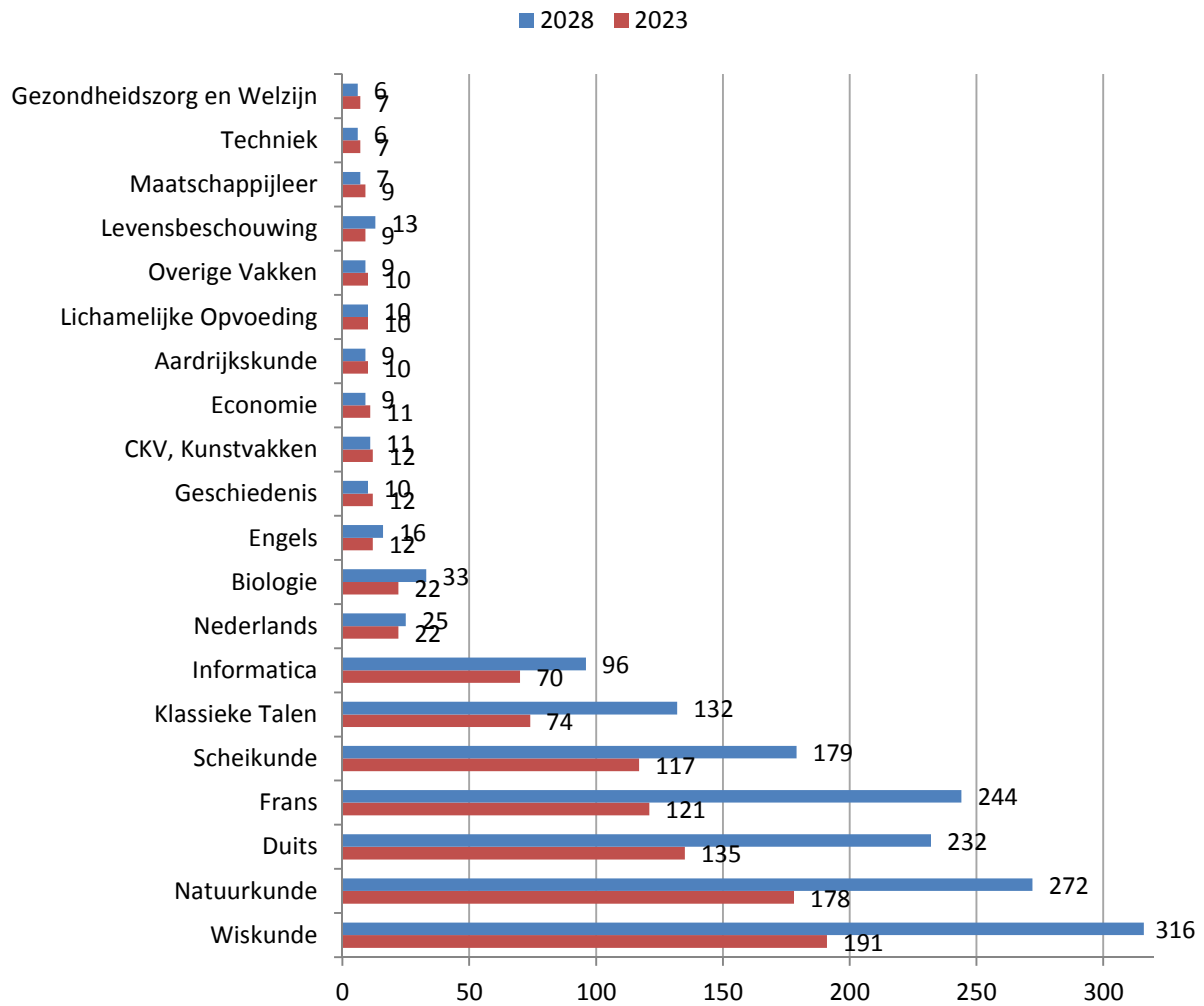
Figuur 3.5. Verwachte vacaturedruk, oftewel onvervulde vraag in procenten van de werkgelegenheid, naar rpa, vo leraren in 2023 en 2028 (Bron: CentERdata).

Voor het voortgezet onderwijs geldt in mindere mate dat er regionale verschillen zijn in de vacaturedruk, al is er wel grofweg een oost-west verschil te zien. In 2023 lijkt er over het algemeen sprake te zijn van een matige vacaturedruk, zeker als dat met de verwachte situatie in het primair onderwijs wordt vergeleken. Bij ongewijzigde omstandigheden zal er tegen 2028 wel sprake zijn van een serieuze druk, die dan onder andere in de Randstad nadrukkelijker zal worden gevoeld.

Problemen met moeilijk te vinden onderwijspersoneel zijn in het voortgezet onderwijs echter niet zozeer gespreid over regio's, maar over vakken. Onderstaand daarom een overzicht van de hoofdvakken, waarbij vermeld staat hoeveel fte tekort er in dit vak naar verwachting in 2023 zal zijn.

Figuur 3.6 Onvervulde vraag in fte in 2023 en 2028 op het niveau van individuele vakken (bron: CentERdata).

Te zien is dat er in 2023 en in 2028 voor Wiskunde het grootste tekort in fte zal zijn. Voor de tekortvakken is te zien dat de onvervulde vraag in 2028 naar verwachting anderhalf tot twee keer groter zullen zijn dan in 2023. Dit geldt voor Natuurkunde, Duits, Frans, Scheikunde Klassiek talen en Informatica.

NB: het gaat hier bij het vak Techniek om de algemene variant, niet om de beroepsgerichte specialistische varianten die in het vmbo voorkomen.

Een andere indicatie voor het tekort is de eerder gepresenteerde vacaturedruk, oftewel het percentage onvervulde fte's op het totaal aantal fte's. In de volgende figuur de vacaturedruk voor de verschillende vakken over 5 en 10 jaar.

Tabel 3.1 Vacaturedruk (onvervulde vraag als percentage van de totale werkgelegenheid in fte) in 2023 en 2028 op het niveau van individuele vakken (bron: CentERdata).

	2023	2028
Informatica	21,3%	30,6%
Klassieke Talen	10,1%	18,8%
Natuurkunde	9,8%	15,7%
Scheikunde	8,3%	13,3%
Duits	5,9%	10,7%
Frans	5,9%	12,4%
Wiskunde	3,5%	6,1%
Levensbeschouwing	1,0%	1,5%
Biologie	0,8%	1,3%
Maatschappijleer	0,7%	0,6%
Gezondheidszorg en Welzijn	0,6%	0,5%
Techniek	0,6%	0,5%
Geschiedenis	0,5%	0,5%
Aardrijkskunde	0,5%	0,5%
Economie	0,4%	0,3%
Nederlands	0,4%	0,4%
CKV, Kunstvakken	0,3%	0,3%
Lichamelijke Opvoeding	0,3%	0,3%
Engels	0,2%	0,3%
Overige Vakken	0,1%	0,1%

In bovenstaande tabel is te zien waar de tekorten relatief het hardste aankomen. Veruit aan kop staat informatica, gevolgd door Klassiek Talen. Beide vakken stonden bij de aantallen fte tekort niet aan de top omdat er relatief weinig uren in gegeven worden. Verder zijn Natuurkunde, Scheikunde, Duits, Frans en Wiskunde duidelijke tekortvakken in zowel 2023 als 2028.

Voor de hier niet genoemde vakken geldt dat de vervulling van vacatures (landelijk gezien) geen grote problemen meer op lijkt te leveren. Bij oppervlakkige rapportages over tekorten in het vo worden vaak de vakken Engels en Nederlands als tekortvakken genoemd. Deels is dit schijn omdat het hier om grote vakken gaat (beiden nemen zo ongeveer 10% van de totale lestijd in beslag) waardoor er vaak vacatures voor zijn. Verder is de verwachting dat de krapte die er momenteel voor deze vakken is de komende jaren flink terug zal lopen.

Ook is nog relevant te vermelden dat de vacaturedruk voor het eerstegraads gebied (bovenbouw havo en vwo) ongeveer gelijk is aan die in het tweedegraadsgebied (onderbouw havo en vwo plus geheel vmbo).

Eerder is al aangegeven dat het bij de voorspelde onvervulde vraag optellen van het percentage onbevoegd gegeven lessen in het startjaar beperkingen kent. De oorzaak daarvan ligt in het feit dat de ontwikkeling van de bevoegdheid van leraren niet goed in het ramingsmodel kan worden opgenomen. Leraren kunnen bijvoorbeeld bevoegdheden hebben waarvan we niet afweten en tussentijds een bevoegdheid alsnog halen.

Desondanks is geprobeerd inzicht te verkrijgen in de situatie op het gebied van de tekorten met daarbij de momenteel onbevoegd gegeven lessen meegerekend als tekorten. In de volgende figuur wordt daar inzicht in gegeven. Bewust wordt hier niet meer met cijfers gewerkt omdat de onzekerheid hiervoor te groot is. De resultaten betreffen slechts een indicatie. Groen is daarbij geen tekort (de som van de onvervulde vraag en onbevoegd gegeven lessen is laag), geel is een matig tekort en rood is een aanzienlijk tekort.

Figuur 3.7 Ontwikkeling onvervulde vraag in fte inclusief onbevoegd gegeven lessen per vak. Groen is gering tekort, geel gematigd en rood groot tekort (Bron: CentERdata)

We kunnen de vakken op grond van de ontwikkelingen in de figuur als volgt indelen:

- Permanente tekortvakken: Informatica, Natuurkunde, Scheikunde, Maatschappijleer, Gezondheidszorg en Welzijn en Klassieke Talen. Ook Wiskunde valt hieronder, zij het dat het tekort bij Wiskunde enigszins schommelt. Omdat Wiskunde een groot vak is, zijn de tekorten in absolute zin hoog.
- Vakken met een afnemend tekort: Nederlands en Techniek. Ook bij Engels, Biologie en Economie neemt het tekort af, maar bij aanvang is het tekort hier al relatief laag;
- Vakken met een oplopend tekort: Duits en Frans;
- De vakken met permanent lage tekorten: Geschiedenis, Levensbeschouwing, CKV, Kunstvakken, Lichamelijke Opvoeding, Overige Vakken.

Samenvattend

De achtergrond van de verwachte tekorten in het voortgezet onderwijs zijn:

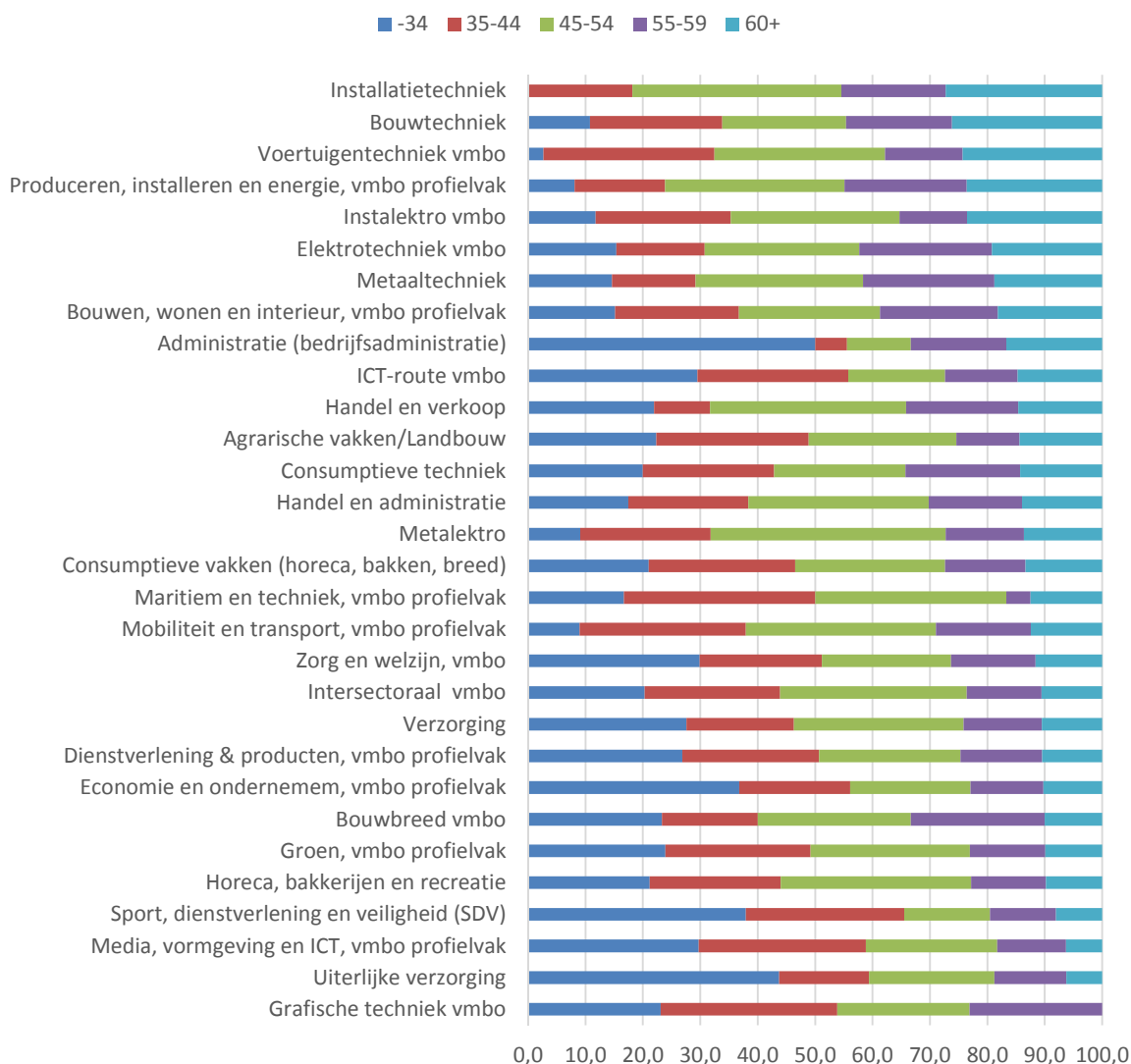
- De combinatie van langer doorwerken van leraren en een begin van de leerlingendaling zorgt er voor dat de verwachte piek in tekorten rond deze tijd minder hoog is dan voorheen werd voorzien.
- De komende jaren gaan alsnog veel leraren met pensioen. Door het verhogen van de pensioenleeftijd en het langer doorwerken van veel leraren is dit enkele jaren uitgesteld.
- Als de onbevoegd gegeven lessen zouden worden meegeteld is het tekort in het voortgezet onderwijs aanzienlijk groter. Hier wordt in het volgende hoofdstuk verder op ingegaan.
- Het lerarentekort in het voortgezet onderwijs is niet zozeer verschillend per regio (al is er wel een groter tekort in het westen), maar meer verschillend per vak.
- Verwacht wordt dat de tekortvakken in de toekomst meer problemen gaan opleveren, terwijl de andere vakken de komende jaren minder tot geen problemen opleveren.

3.4 De situatie voor beroepsgerichte vakken in het vmbo

Volgens geluiden 'uit het land' dreigen in het vmbo op korte termijn tekorten aan leraren in de beroepsgerichte vakken. Omdat deze vakken te klein zijn om afzonderlijk in de ramingen mee te nemen kunnen hier geen uitspraken over worden gedaan zoals over de hoofdvakken in de vorige paragraaf. Daarom zijn een aantal beschikbare gegevens met betrekking tot de leraren in de beroepsgerichte vakken op het vmbo nader bekeken.

De gegevens die beschikbaar zijn is het aantal uur dat deze vakken gegeven worden en de leeftijden en lesbevoegdheden van de docenten hebben die deze vakken geven (IPTO-onderzoek, zie volgend hoofdstuk). Verder kunnen we uit gegevens van DUO halen hoeveel mensen momenteel de opleiding voor dergelijke diploma's volgen en hoeveel mensen er zijn die dergelijke diploma's hebben en elders werkzaam zijn (stille reserve). Tevens kan met behulp van CBS gegevens na worden gegaan of en waar deze personen werken en of ze beschikbaar kunnen zijn voor de arbeidsmarkt. Op basis hiervan kan een inschatting gemaakt worden voor de beroepsgerichte vakken in het vmbo, ook al kan deze niet cijfermatig worden uitgedrukt.

Figuur 3.8 Leeftijdsgroepen in jaren van docenten beroepsgerichte vakken vmbo (bron: CentERdata)

In een aantal beroepsgerichte vakken op het vmbo bereikt een aanzienlijk deel van de leraren binnen afzienbare tijd de pensioengerechtigde leeftijd. Dit is in het bijzonder het geval bij een aantal techniekvakken. Omdat de leraren in deze vakken nu reeds een relatief grote taakomvang hebben, en daarvan een relatief groot deel van hun tijd aan de betrokken vakken besteden, is daar weinig ruimte om eventuele komende tekorten op te vangen.

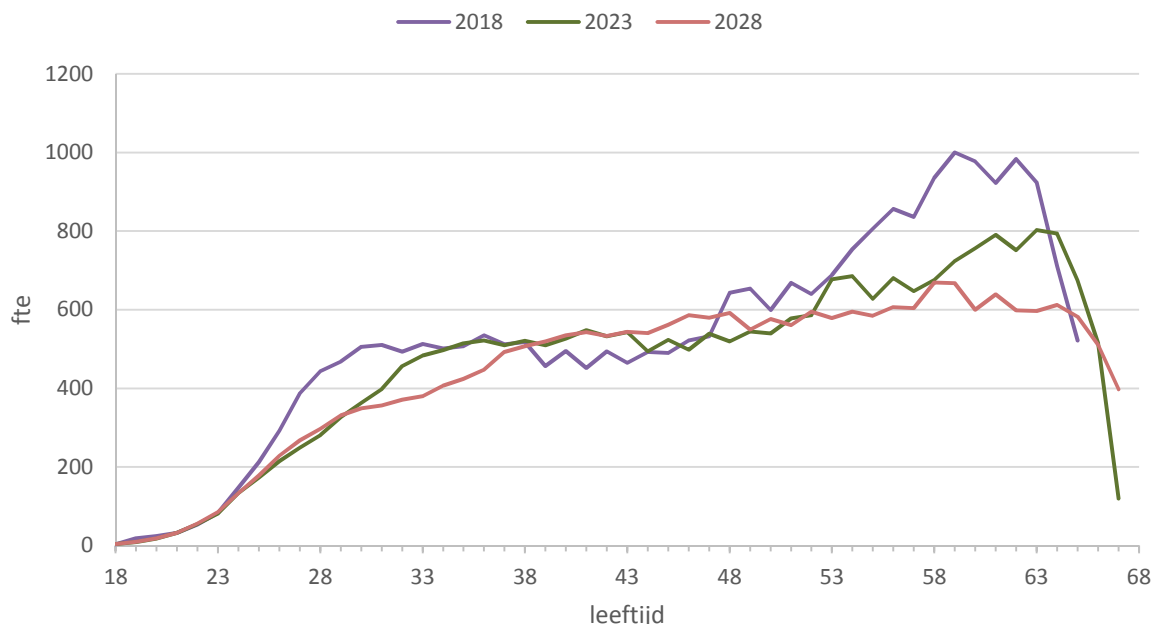
DUO diplomagegevens laten zien dat er behalve veel 55-plussers ook weinig personen een opleiding hebben of in opleiding zijn voor een bevoegdheid in de techniekvakken. Het probleem lijkt het grootst in de westelijke provincies.

3.5 Ramingen Middelbaar Beroepsonderwijs

Voor het middelbaar beroepsonderwijs gelden deels andere regels voor de kwalificatie van leraren dan voor de hiervoor behandelde sectoren. Een groot deel van de instroom van leraren in het mbo is niet afkomstig van de lerarenopleiding maar van het bedrijfsleven. Daarom is het mbo ook geen 'gesloten systeem' waarover exacte ramingen kunnen worden gemaakt als voor het po en vo. Wel kunnen enkele belangrijke factoren voor de arbeidsmarkt in kaart worden gebracht.

Omdat veel mbo leraren uit andere arbeidsmarkt sectoren afkomstig zijn is de leeftijd van deze leraren relatief hoog. Door de leeftjidsverdeling van docenten in het mbo worden de komende jaren veel pensioneringen verwacht waardoor nieuw personeel nodig is. Dit kan worden geïllustreerd met de leeftjidsverdeling van leraren in het mbo in de komende jaren die in de volgende grafiek te zien is.

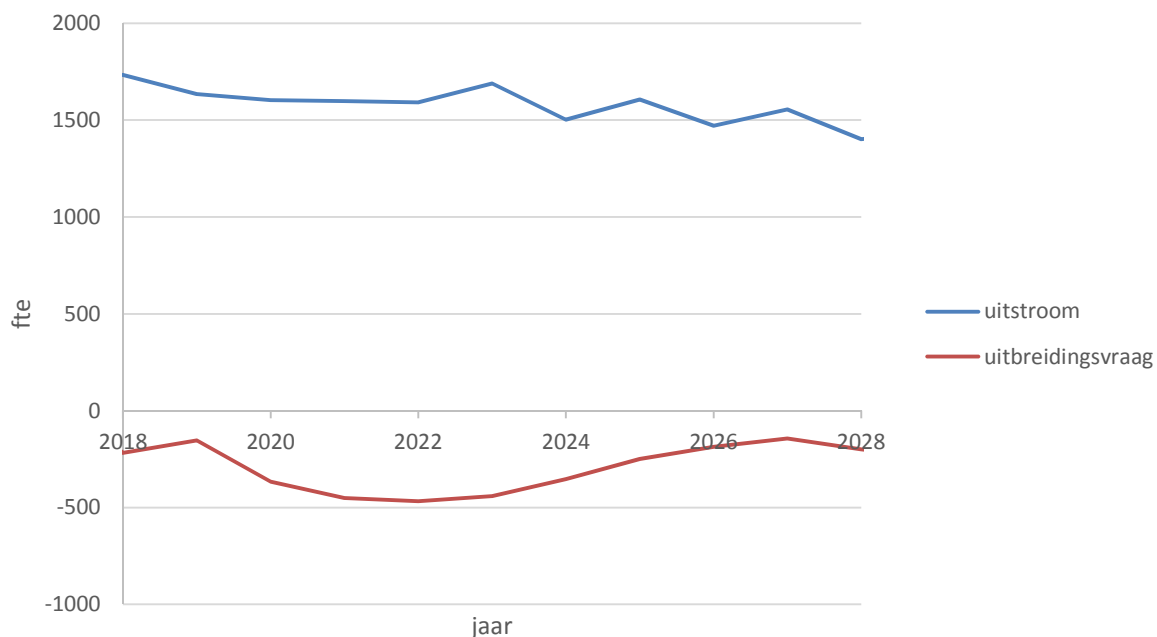
Figuur 3.9 Verwachte leeftjidsverdeling leraren mbo in 2018, 2023 en 2028 (bron: CentERdata)

Te zien is dat er momenteel een grote groep oudere docenten is die de komende jaren met pensioen zullen gaan. Daarnaast vindt nog uitstroom plaats wegens andere redenen. Voor vraag op de arbeidsmarkt vanuit het mbo is daarnaast nog belangrijk wat de uitbreidingsvraag is, in hoeverre zijn er extra mensen nodig door uitbreidingen of vervallen er vacatures door krimp.

In de volgende figuur zijn deze ontwikkelingen weergegeven.

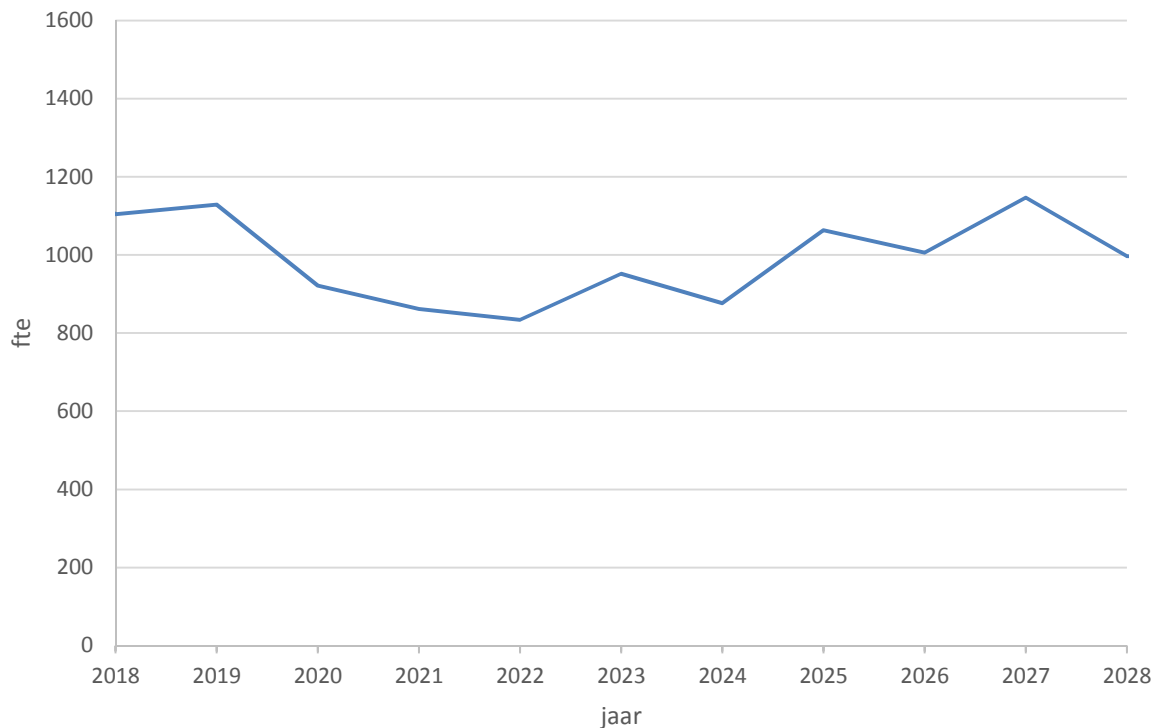
Figuur 3.10 Uitstroom en uitbreidingsvraag in het mbo periode 2018-2028 in fte (Bron: CentERdata)

De uitbreidingsvraag in het mbo is de komende 10 jaar negatief door de verwachte daling in aantallen studenten, waardoor de totale vraag naar leraren lager wordt (zie paragraaf 3.1) De uitstroom wordt geschat op basis van ervaringen in de laatste jaren en bestaat zoals gezegd voor een groot deel uit pensioneringen.

Dit levert bij elkaar de volgende vraag naar leraren op de komende 10 jaar:

Figuur 3.11 Benodigde instroom van leraren in het mbo periode 2018-2028 in fte (Bron: CentERdata)

Naar verwachting zal de vraag de komende jaren wat dalen om vervolgens vanaf 2022 weer toe te nemen. Vooralsnog ziet het er naar uit dat het mbo kan voorzien in de benodigde leraren. Wel zullen voor vakken waarvoor de tekorten toenemen in het vo ook in het mbo problemen worden ervaren, alsmede voor specialistische technische vakken. Tevens geldt dat het mbo, veel meer dan het po en het vo, zal moeten concurreren op de arbeidsmarkt als de economie blijft aantrekken.

Verder geldt dat de specialistische technische vakken waarvoor het vmbo de komende jaren naar verwachting problemen gaat krijgen om docenten aan te trekken in het mbo ook problemen op zullen leveren.

3.6 Regionale ramingen po en vo

Voor zowel het po als het vo zijn de arbeidsmarktramingen uitgesplitst naar regionale ramingen op het niveau van de arbeidsmarktregio's zoals deze zijn gebruikt in de landkaartjes eerder in dit hoofdstuk. Hiervoor zijn 14 deelrapporten gemaakt waarin doorgaans enkele arbeidsmarktregio's tezamen worden genomen. Ook de G4 gemeenten worden hier apart in behandeld.

De rapportjes zijn te downloaden via rijksoverheid.nl en de websites van de arbeidsmarktfondsen Appo en Voion.

4 Bevoegdheid in het po

In het vo wordt jaarlijks een groot onderzoek gedaan naar de gegeven vakken, de uren hiervan die gegeven worden en de bevoegdheid van de leraren die deze vakken geven. Dit roept ook de vraag op naar de bevoegdheid van de leraren in het po. Om ook een dergelijk onderzoek in het po op te zetten zou een grote belasting zijn voor het veld. Daarom is bestandsonderzoek uitgevoerd om toch gedeeltelijk inzicht in de bevoegdheidssituatie in het po te krijgen.

Dit onderzoek¹³ is uitgevoerd met behulp van het diplomabestand van DUO. Dit bestand is betrouwbaar voor degenen die vanaf 1970 zijn geboren. In de periode daarvoor werden de diploma's hoger onderwijs niet bijgehouden.

Verdere restricties die zijn aangebracht is dat er uitsluitend gekeken is naar het basisonderwijs, omdat voor de andere onderwijssoorten in het po de bevoegdheidssituatie niet eenduidig is. Tevens is alleen gekeken naar personen met een onderwijsnummer, dat wil zeggen dat ze in Nederlands onderwijs genoten hebben. Dat betekent dat mensen die in het buitenland een opleiding gevolgd hebben die al of niet tot een bevoegdheid leraar basisonderwijs heeft geleid niet in de analyse voorkomen.

Tabel 4.1 Bevoegdheidssituatie leraren geboren vanaf 1970 in het basisonderwijs (bron: DUO)

	Aantal leraren	Percentage
Bevoegd via Pabo	65.598	97,0%
Bevoegd als gym- of kunstvakleraar	1.233	1,8%
Ingescheven bij de Pabo	55	0,1%
Onbevoegd	774	1,1%
Totaal	67.605	100%

Het leeuwendeel van de leraren in het basisonderwijs heeft een bevoegdheid van de Pabo. Van de 1,8% die geen Pabo diploma heeft, maar wel een bevoegdheid voor bewegingsonderwijs of kunstvakken, gaan we er van uit dat ze hiermee bevoegd les geven in deze vakken in het basisonderwijs. Degenen die ingeschreven staan bij de Pabo zullen voornamelijk bestaan uit zijinstromers en Leraren In Opleiding, die beiden ook toegestaan is les te geven.

Resteert 1,1% onbevoegden. Hierbij zullen ook nog personen zitten die onder een andere toegestane uitzonderingsregel vallen. In werkelijkheid zal het percentage onbevoegden dus lager liggen.

Het percentage onbevoegden dat hier wordt gevonden is beduidend lager dan dat in het vo (zie volgend hoofdstuk). We hebben geen aanwijzingen dat de situatie voor leraren die voor 1970 geboren zijn anders is.

¹³ Bevoegdheid Leraren Basisonderwijs, DUO, Den Haag 2018.

5 Bevoegdheid in het vo

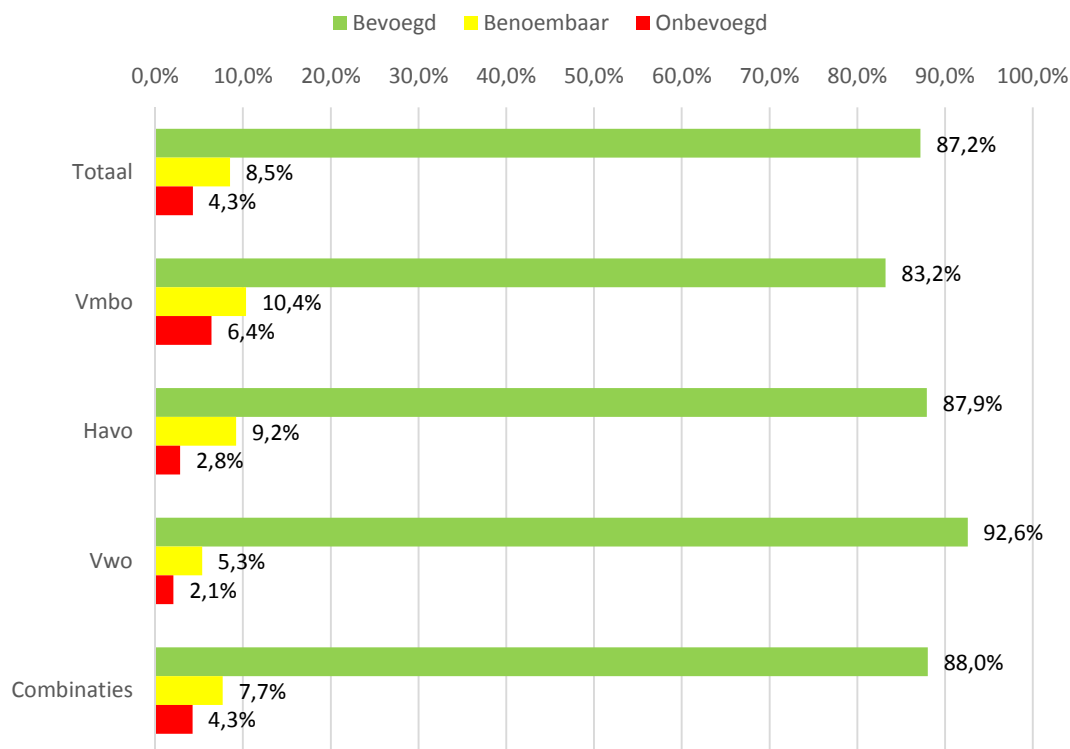
In het vorige hoofdstuk werd bij de arbeidsmarktramingen voor het vo al genoemd dat de huidige cijfers voor verwachte tekorten een onderschatting bevatten als er van wordt uitgegaan dat ook alle onbevoegd gegeven lessen voortaan door bevoegd docenten moeten worden gegeven.

De afgelopen periode heeft weer een meting van de bevoegd gegeven lessen in het voortgezet onderwijs plaatsgevonden via het onderzoek IPTO. IPTO staat daarbij voor de Integrale Personeelstelling Onderwijs die het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) jaarlijks laat uitvoeren. Het betreft een telling op alle scholen in het voortgezet onderwijs (vo), waarbij voor al het lesgevend personeel gegevens worden verzameld over bevoegdheden en vakken op 1 oktober van het vorige schooljaar. Bij het weergeven van de bevoegdheidspercentages wordt alleen gekeken naar vakken waarvoor een bevoegdheid kan worden bepaald (bijna 90% van gegeven lessen)

5.1 Bevoegdheid en onderwijssoort

Van de lessen waar dit voor kan berekend werd op 1 oktober 2017 87,2% bevoegd gegeven, zie figuur 5.1. Dit betreft vooral personen met het juiste diploma voor zowel het vak als de graadsector (eerste- of tweedegraads lesgebied) waarin men lesgeeft, maar het kan bijvoorbeeld ook een zogeheten teambevoegdheid betreffen. 7,7% van de lessen wordt benoembaar gegeven. De personen die deze lessen geven zijn veelal in opleiding, maar men kan ook onderbevoegd zijn, dat wil zeggen eerstegraads les geven met een tweedegraads bevoegdheid voor dat vak. Dit mag (onder voorwaarden) gedurende één jaar. Bij 4,3% van het totaal aantal lessen gaat het om lessen die onbevoegd gegeven worden. Tussen de verschillende onderwijssoorten zijn duidelijke verschillen waar te nemen, zoals aangetoond in onderstaande figuur.

Figuur 5.1 Percentage bevoegd, benoembaar en onbevoegd gegeven lessen naar onderwijstype, 2017 (Bron: CentERdata)

Voor het vmbo geldt dat er relatief veel onbevoegdheid te vinden is in de beroepsgerichte vakken die daar gegeven worden, wat een belangrijke oorzaak is voor het hogere percentage onbevoegd gegeven lessen. De geringere onbevoegdheid in havo en vwo is ook terug te voeren op een geringere onbevoegdheid in het eerstegraadsgebied dat daarbinnen zit.

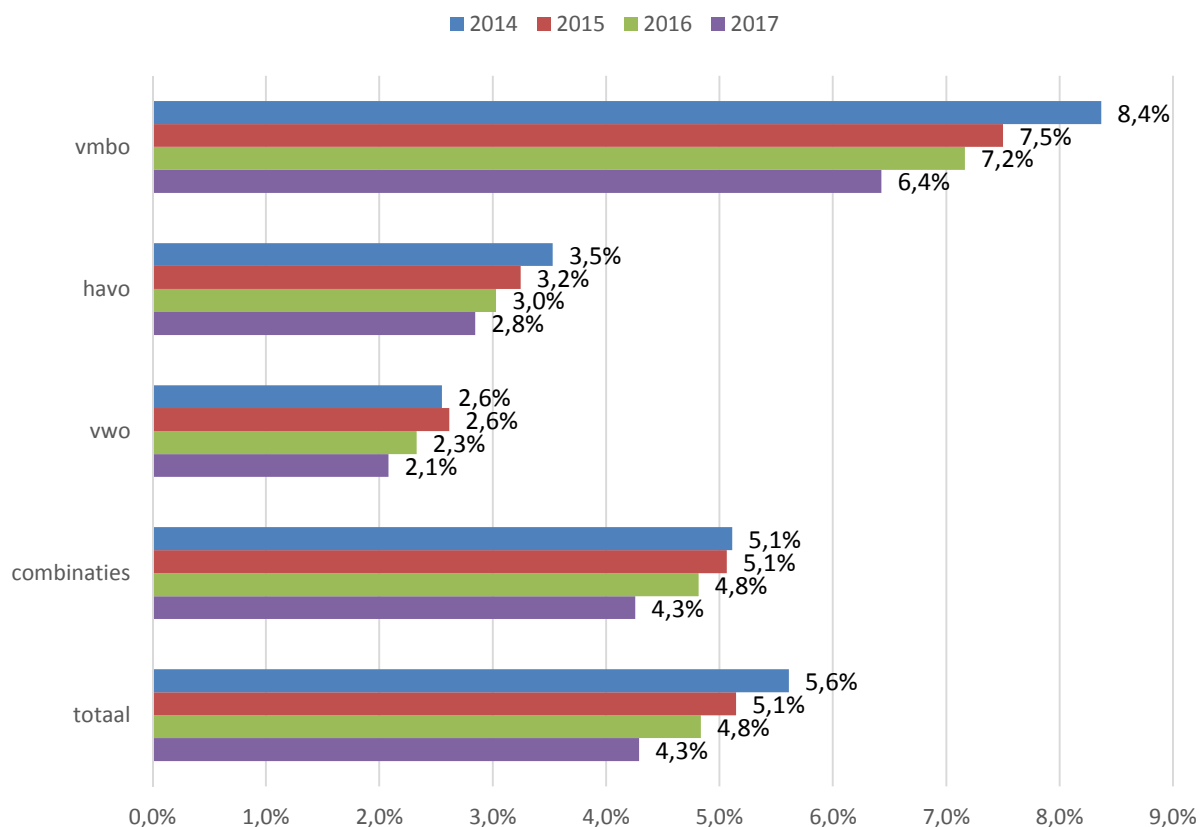
Voor de onbevoegd gegeven lesuren geldt overigens voor het overgrote merendeel dat deze worden gegeven door personen die wel een lesbevoegdheid hebben of daarvoor in opleiding zijn, maar niet voor het juiste vak. Daarom spreken we ook over onbevoegd gegeven lessen en niet over onbevoegde docenten.

5.2 Ontwikkeling bevoegdheid laatste jaren

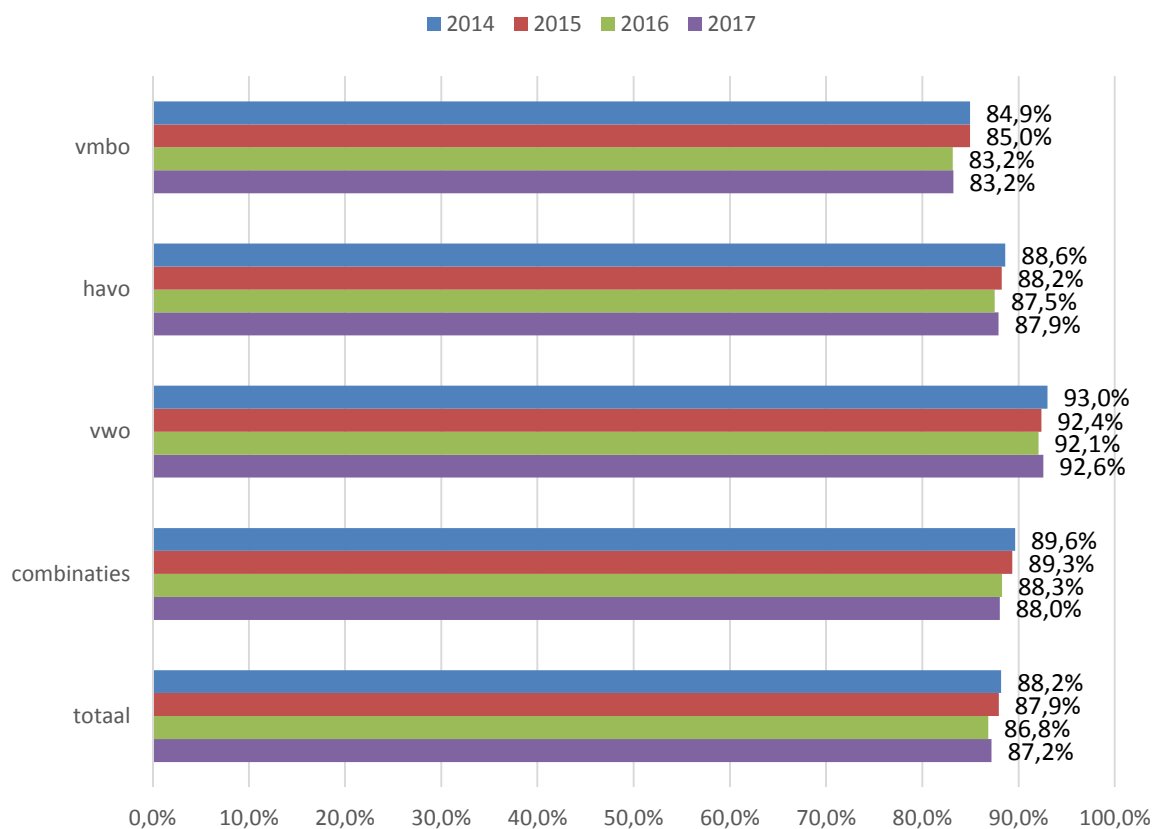
Bij de huidige manier van onderzoek doen wordt voor alle personen, waarbij een bevoegdheid niet op basis van bronnen (diplomabestand of oudere metingen) kan worden vastgesteld, aan de school gevraagd wat de benoemingsgrondslag voor de betreffende lessen is. Deze manier van meten is voor het schooljaar 2014/2015 het eerst gebruikt, daarom kunnen we nu een vergelijking over vier schooljaren presenteren.

Daarbij is te zien dat het percentage onbevoegd gegeven lessen overal aan het dalen is. De grootste daling is waar te nemen in het vmbo, waar ook de meeste winst op dit gebied te behalen is.

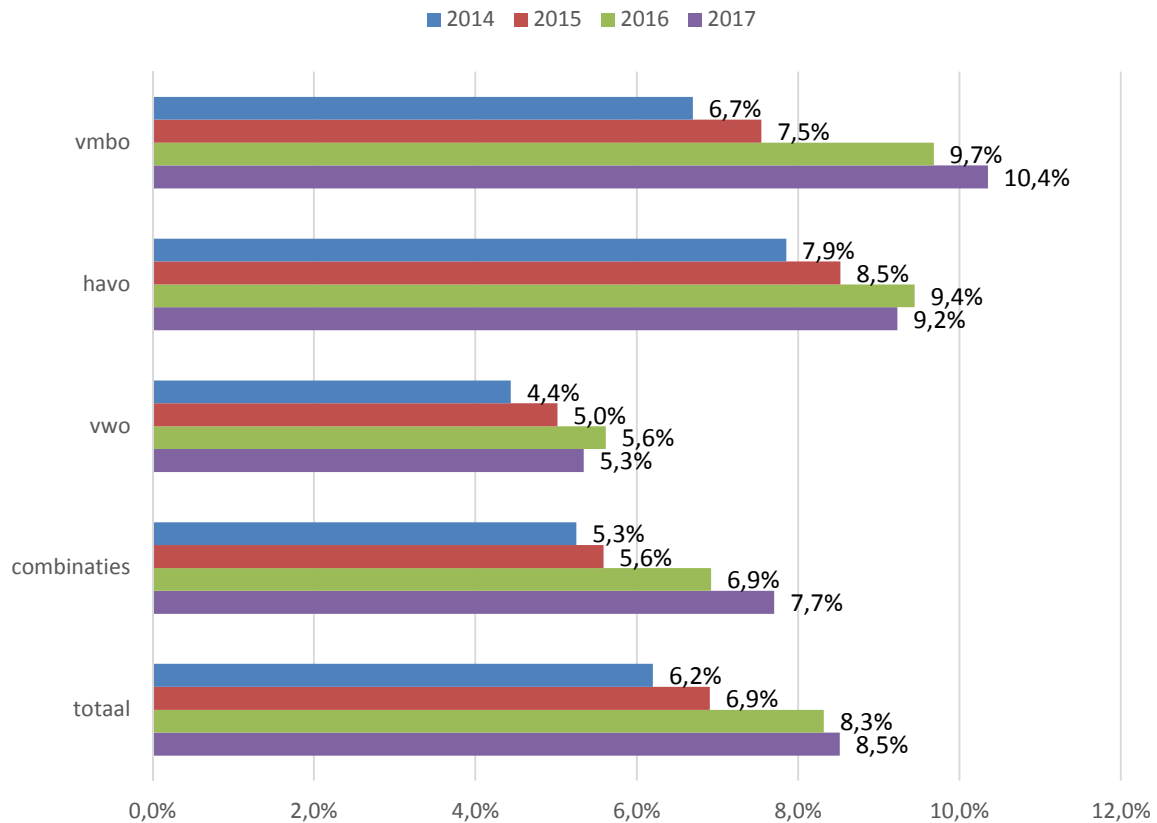
Figuur 5.2 Percentage onbevoegd gegeven lessen 2014-2017 (bron: CentERdata)

De volgende categorie is het aantal bevoegd gegeven lessen. Ook daar was tot dit jaar een dalende trend waar te nemen, die nu tot staan is gebracht.

Figuur 5.3 Percentage bevoegd gegeven lessen 2014-2017 (bron: CentERdata)

De derde en laatste categorie is de benoembaar gegeven lessen. Deze categorie is aan het toenemen bij vmbo en combinaties (vooral brugklassen), en sinds dit jaar aan het dalen voor havo en vwo. Aangezien de meeste benoembaar gegeven lessen verzorgd worden door leraren die tegelijkertijd in opleiding zijn kan geconstateerd worden dat deze categorie de afgelopen jaren toeneemt. Dit zou er op kunnen duiden dat meer leraren zich aan het bij- en omscholen zijn.

Figuur 5.4 Percentage benoembaar gegeven lessen 2014-2017 (bron: CentERdata)

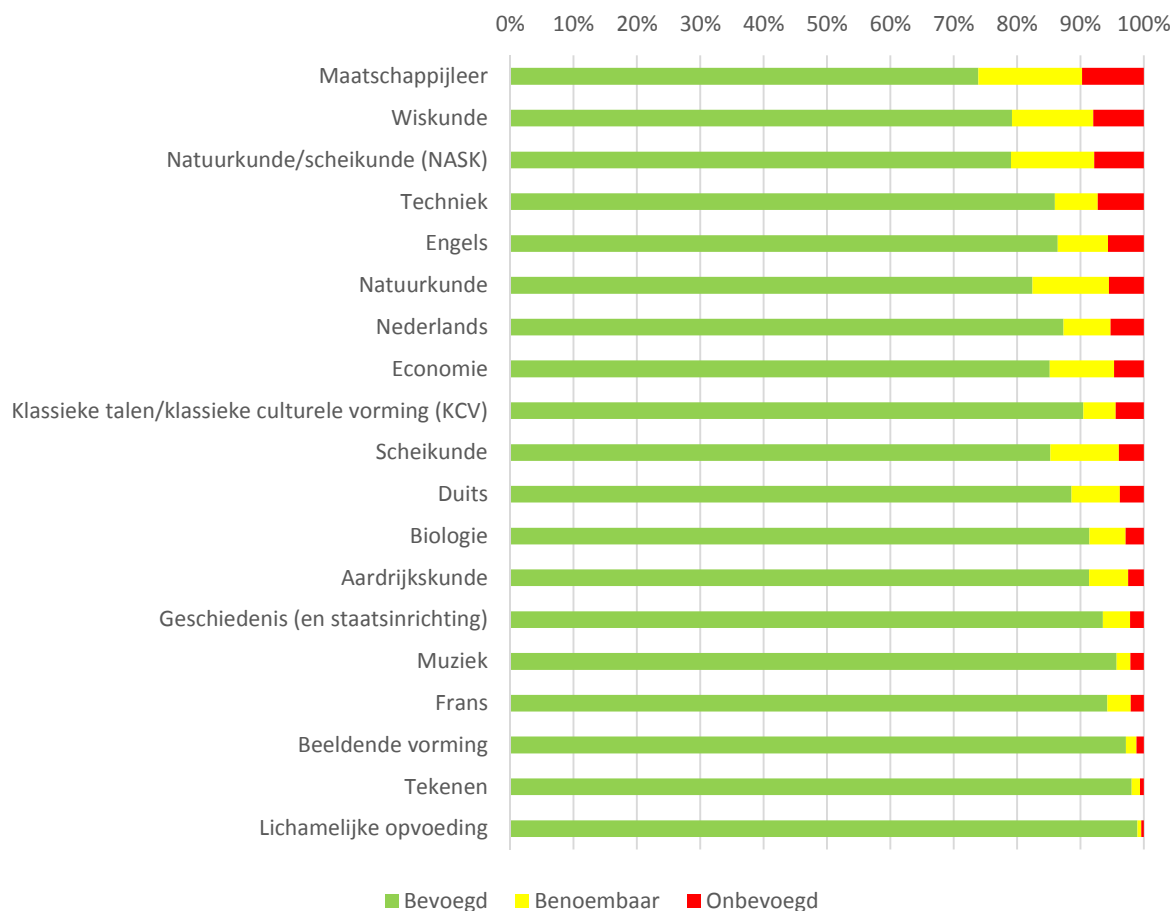
5.3 Bevoegdheden voor verschillende vakken

Als onderscheid gemaakt wordt naar de verschillende algemeen vormende (avo) vakken is te zien dat het percentage onbevoegd gegeven lessen hoger is voor de vakken die in het vorige hoofdstuk als tekortvakken zijn aangewezen. Een uitzondering daarop is maatschappijleer. Het is mogelijk dat deze lessen geregeld gegeven worden door personen die reeds een ander vak bevoegd geven en zo meer uren aanstelling kunnen krijgen.

Het hoogste percentage onbevoegd gegeven lessen is te vinden bij Maatschappijleer (9,8%), Wiskunde (8,0%) en het combinatievak Natuurkunde/Scheikunde (7,8%). Uit de figuur blijkt dat ook (qua lessen) grote vakken als Engels en Nederlands een hoger dan gemiddeld percentage onbevoegd gegeven lessen kennen.

De percentages benoembaar gegeven lessen voor Engels en Nederlands liggen met 7,9% resp. 7,4% aanzienlijk lager dan bij Wiskunde (12,8%) en wat lager dan het gemiddelde van 8,3% over alle vakken.

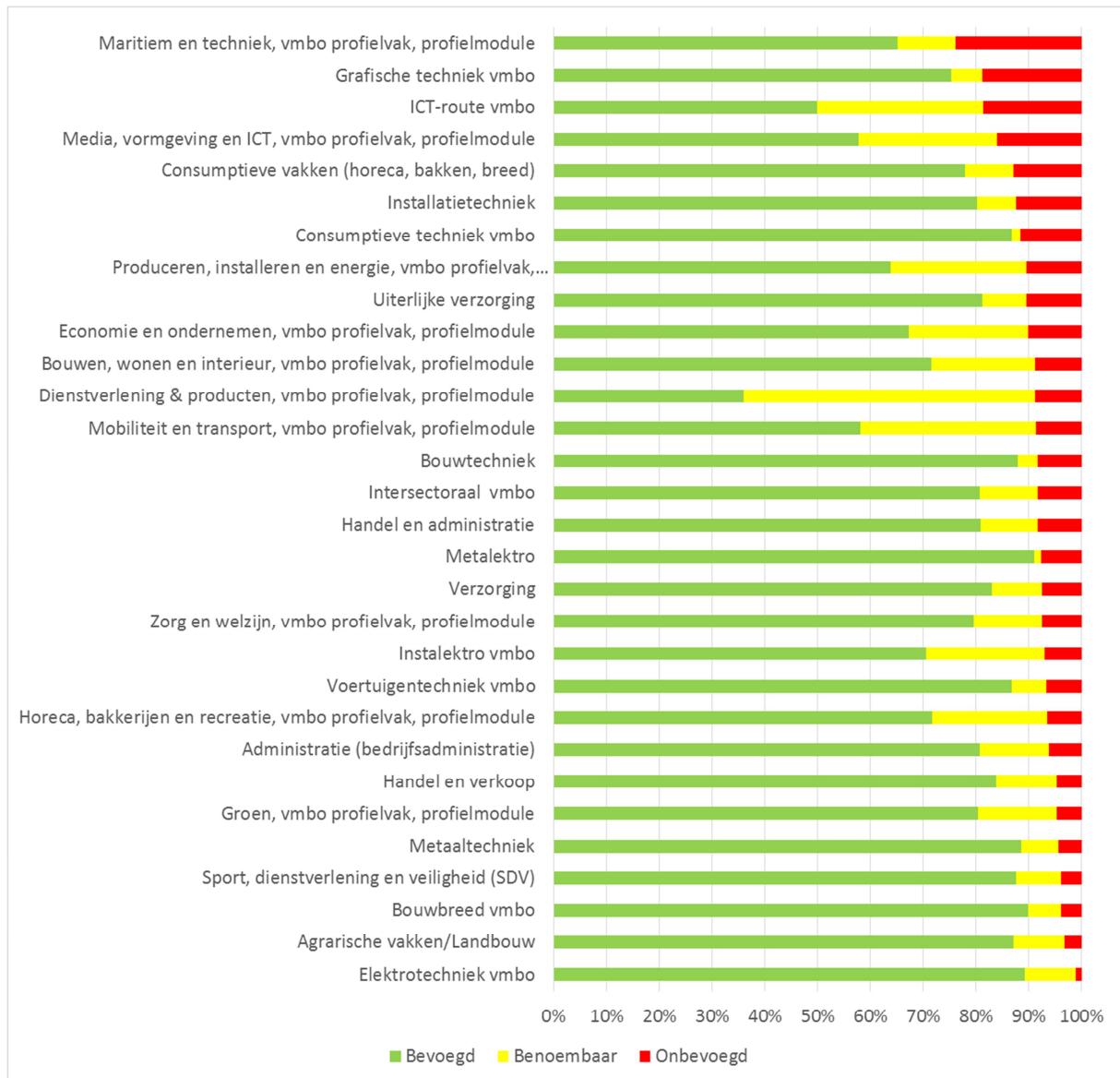
Figuur 5.5 Percentages bevoegd, benoembaar en onbevoegd gegeven lessen naar avo-vak 2016 (Bron CentERdata)

Vrijwel alle avo-vakken laten een daling in het onbevoegdheidspercentage ten opzichte van het jaar ervoor zien. Alleen Geschiedenis (+0,1 procentpunt), Lichamelijke opvoeding (+0,1 procentpunt) en Tekenen (+0,2 procentpunt) laten een beperkte stijging zien. Voor de drie grootste vakken geldt dat Engels, Nederlands en Wiskunde een daling van het percentage onbevoegd gegeven lessen kennen van respectievelijk 0,4 , 0,5 en 0,7 procentpunt.

In het vmbo is er ook nog sprake van beroepsgerichte vakken. Daarvoor is, zoals gezegd, gemiddeld een wat hoger percentage onbevoegd gegeven lessen te zien. Bij deze vakken dient bedacht te worden dat ze landelijk gezien vaak een relatief kleine omvang hebben, wat het vinden van een bevoegde docent kan bemoeilijken.

Figuur 5.6 Percentages bevoegd, benoembaar en onbevoegd gegeven lessen naar beroepsgericht vak in het vmbo 2016 (Bron: CentERdata)

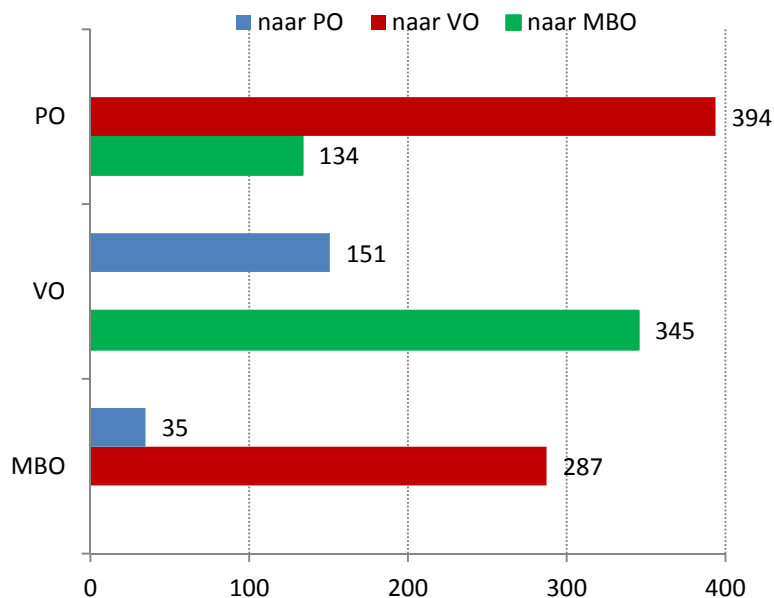
6 Overstappen tussen onderwijssoorten

In de publiciteit over de salarisverschillen tussen docenten in het po en het vo doen er verhalen de ronde over de aantallen docenten po die naar het vo over zouden stappen. Mede op verzoek van de Onderwijsraad die hier aandacht aan besteedde heeft DUO hiervoor onderzoek verricht in de bestanden van leraren po, vo en mbo.

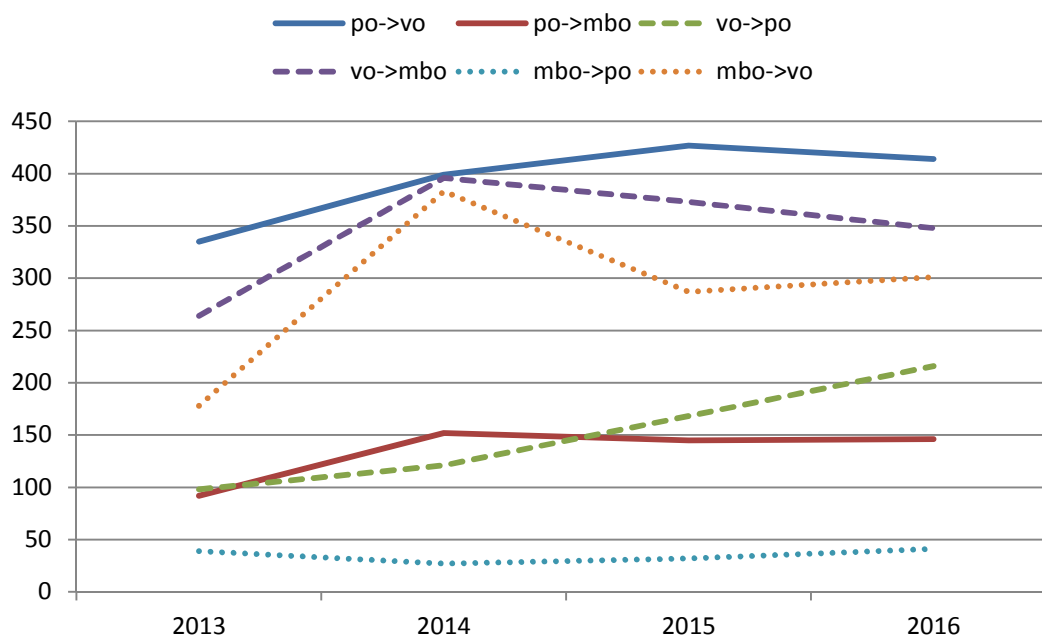
6.1 Aantallen overstappers

In de gegevens waar DUO over beschikt is in de laatste schooljaren bekeken in hoeverre personeel met een aanstelling die niet voor vervanging is bedoeld een overstap maakt naar een andere onderwijssoort. Hiervoor zijn gegevens bekeken van leraren in het po, vo en mbo over de jaren 2013 tot en met 2017. Als we naar de gemiddelde aantallen personen kijken dan blijkt dat het hier om relatief kleine aantallen gaat.

Figuur 6.1 Gemiddeld aantal leraren per jaar dat in de periode 2013-2017 (vier overgangen) overstapt naar een andere onderwijssector vanuit en naar po, vo en mbo. (bron: DUO)

Als we kijken naar de ontwikkelingen over de verschillende jaren ontstaat het volgende beeld:

Figuur 6.2 Ontwikkeling aantal overstappers onder leraren periode 2013-2017

De aantallen overstapper zijn gezien op het totale aantal leraren bijzonder gering. Om dit inzichtelijk te maken zijn in de volgende tabel de percentages op het totale personeel opgenomen. In de volgende tabel zijn de gemiddelde percentages over de jaren 2013-2017 opgenomen van de leraren die:

- Na een jaar in dezelfde sector werken
- Na een jaar in een ander sector van po, vo en mbo werken
- Na een jaar buiten het onderwijs werken. Deze uitstroom bestaat overigens voor een groot deel uit mensen die met pensioen gaan.

Tabel 6.1. Gemiddelde percentages blijvers, overstappers en uitstromers op het totaal aantal personeelsleden, 2013-2017

	startjaar	blijver in de sector	uitstroom naar PO	uitstroom naar VO	uitstroom naar MBO	uitstroom buiten onderwijs
PO	2013-2016	93,4		0,3	0,1	6,2
VO	2013-2016	92,8	0,2		0,5	6,5
MBO	2013-2016	90,1	0,1	0,9		8,8

Als naar de percentages wordt gekeken heeft het primair onderwijs het laagste aandeel overstappers naar andere sectoren: in totaal 0,3% tegen (afgerond) 0,6% bij het vo en 1,0% bij het mbo.

6.2 Achtergrondkenmerken overstappers

Leeftijd

Degenen van 60 jaar en ouder verlaten het vaakst de sector onderwijs. Daar zit een grote groep bij die met pensioen gaat. Jongeren (onder de 29 jaar) lijken daarna het meest mobiel voor de beweging naar het verlaten van de sector onderwijs en het meest mobiel voor het overstappen naar een andere onderwijssector. Ongetwijfeld zal hier ook bij meespelen dat beginnende docenten vaak

tijdelijke contracten hebben en het niet altijd zelf in de hand hebben of zij in de betreffende onderwijssector kunnen blijven. En natuurlijk kan het gebeuren dat men pas later in de sector van keuze terecht kan.

Geslacht

Het po heeft te maken met een verhoudingsgewijs grote uitstroom van mannelijke leraren. Vooral de uitstroom naar een andere onderwijssector is bij mannen veel groter dan bij vrouwen. Het verschil is met name terug te voeren op de overstap naar het vo. Bij mannen doet 0,8% deze overstap, bij vrouwen 0,2%. Bij de andere onderwijssoorten zijn deze verschillen niet in deze mate terug te vinden.

Mobiliteit binnen de sector

De mobiliteit binnen de sector is maar gedeeltelijk in beeld te brengen. Wat we in het DUO-bestand waar kunnen nemen zijn overgangen naar andere besturen. Als iemand binnen een bestuur overstapt naar een andere vestiging dan is dat niet te zien. Met name binnen grote besturen kunnen dit ook overgangen naar scholen op een behoorlijke afstand zijn.

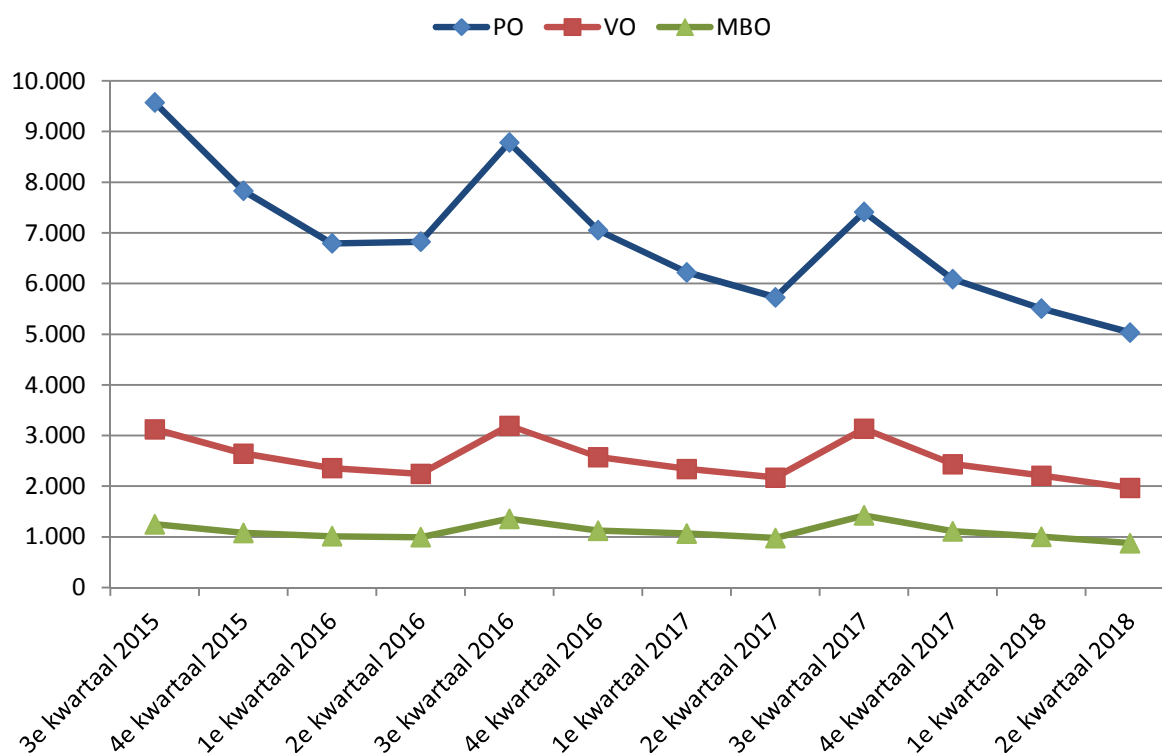
Voor het po en vo geldt dat de mobiliteit naar een ander bestuur groter is dan de mobiliteit naar een andere sector. Bij het po is deze mobiliteit gemiddeld per jaar 1,5% (tegen 0,3% naar een andere sector) en bij het vo 3,0% (tegen 0,6% naar een andere sector). Voor het mbo geldt dat de mobiliteit naar een ander bestuur (0,8%) lager is dan de mobiliteit naar een andere sector (1,0%).

7 WW-uitkeringen

In figuur 7.1 is de ontwikkeling van het totale aantal WW-uitkeringen per sector zichtbaar gemaakt tot en met het eind van het 2^e kwartaal 2018. Om een goed beeld te kunnen geven van de ontwikkeling, wordt in de figuur teruggekeken over een periode van 3 jaar. De gegevens over de WW-uitkeringen betreffen al het personeel uit de sector, dus niet alleen leraren.

De WW-instroom in het onderwijs wordt gekenmerkt door relatief sterke seizoensinvloeden, met name door de zogenoemde "zomerpiek" in het derde kwartaal. Bij de sector primair onderwijs is deze het beste te zien, maar ook bij de andere twee sectoren komt het voor.

Figuur 7.1 Drie-jaars ontwikkeling totaal aantal WW-uitkeringen t/m 2e kwartaal 2018 per einde kwartaal (bron: BZK, www.kennisopenbaarbestuur.nl/cijfers)

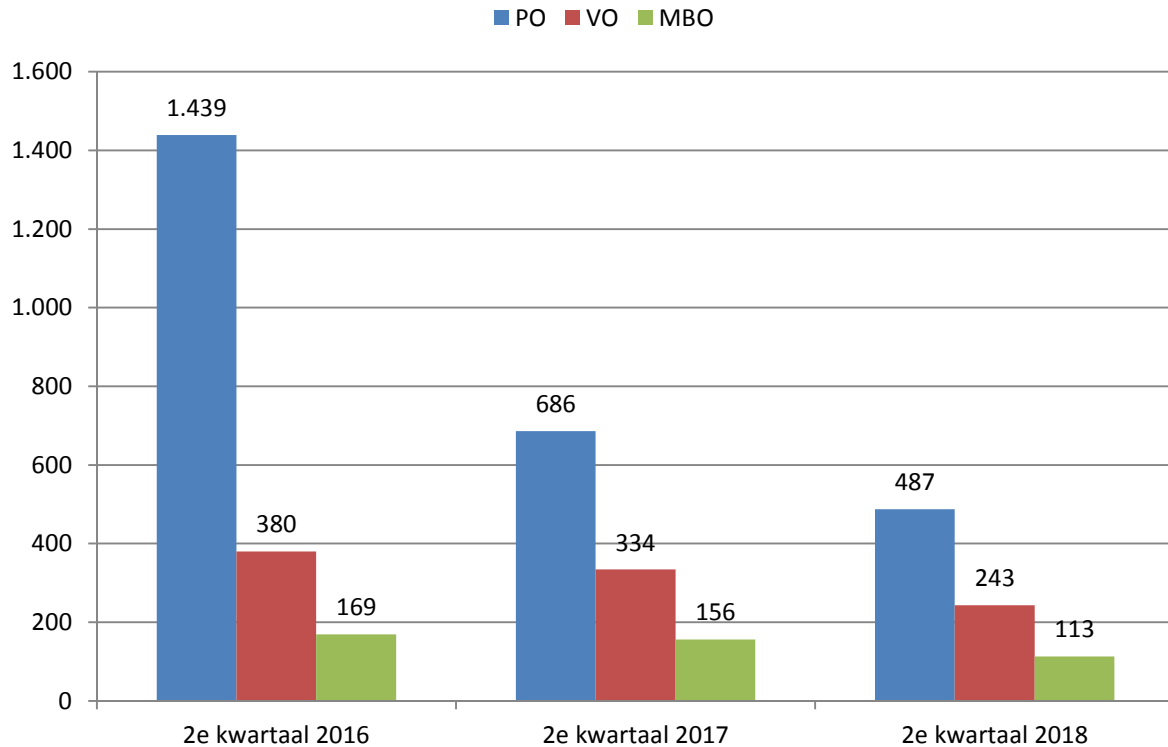

Uit de figuur valt op te maken dat vooral in de sector po het aantal WW-uitkeringen in de afgelopen jaren fors is gedaald. Ook in de sectoren vo en mbo is er over de gehele periode sprake van een daling van het aantal uitkeringen.

In het onderwijs is ook nog sprake van een bovenwettelijke uitkering die volgt op het aflopen van de WW-uitkering, de zogenaamde aansluitende uitkering. In het primair onderwijs gaat het daarbij in het tweede kwartaal van 2018 om 3.945 aansluitende uitkeringen, in het voortgezet onderwijs om 1.247. In het middelbaar beroepsonderwijs gaat het om 375 uitkeringen.

De daling van het aantal WW-uitkeringen in het po is terug te voeren op een sterke daling van de instroom in de WW, zoals in de volgende figuur is te zien. We tonen daarbij een vergelijking van de instroom in het tweede kwartaal omdat dit de meest recente gegevens zijn.

Figuur 7.2 Instroom in de WW in het 2^e kwartaal van de jaren 2016, 2017 en 2018 vanuit het po, vo en mbo. (bron: BZK, www.kennisopenbaarbestuur.nl/cijfers)

In alle drie de sectoren is voor het tweede kwartaal de instroom in de WW flink afgenomen. In het po is er in twee jaar tijd van een afname met 66%. In het vo en mbo bedraagt deze afname respectievelijk 36% en 33%.

Het aantal WW'ers is een indicator van de ontwikkeling van de werkgelegenheid in het onderwijs. Wel moet in gedachten worden gehouden dat dit niet gelijk is aan het totaal aantal werklozen of werkzoekenden. Zowel de werkzoekenden die (nog) niet via een baan in het onderwijs in de WW zijn terechtgekomen, als mensen die - zonder een nieuwe baan te vinden - het einde van hun WW-rechten hebben bereikt, komen in deze cijfers niet voor.

De grote daling van het aantal WW uitkeringen in het primair onderwijs is een positieve ontwikkeling. Het aantal personen met een aansluitende uitkering in het po zal de komende jaren echter toenemen (zie tabel 6.1). Na de piek in de instroom in de voorbije jaren, stromen met name de oudere werklozen vanuit een WW uitkering door naar de aansluitende uitkering op basis van de WOPO¹⁴. De verwachting die het Participatiefonds in zijn begroting uitspreekt, is dat dit in 2018 verder zal toenemen. Reden voor het Participatiefonds om, mede door het aankomende lerarentekort in het po, extra re-integratieactiviteiten te ontplooiën via het vernieuwde re-integratiebeleid.

Tabel 7.1 Aantal aansluitende uitkeringen in het primair onderwijs per ultimo kwartaal (bron: Participatiefonds)

2016		2017				2018	
III	IV	I	II	III	IV	I	II
2710	2.999	3099	3243	3351	3597	3787	3945

Uit analyses blijkt dat het merendeel van degenen met een (langdurige) werkloosheidsuitkering boven de 55 jaar is. Bij plannen om deze groep te activeren voor de arbeidsmarkt dient overigens bedacht te worden dat de meeste uitkeringen worden verstrekt aan mensen die wonen in gebieden waar de minste tekorten zijn.

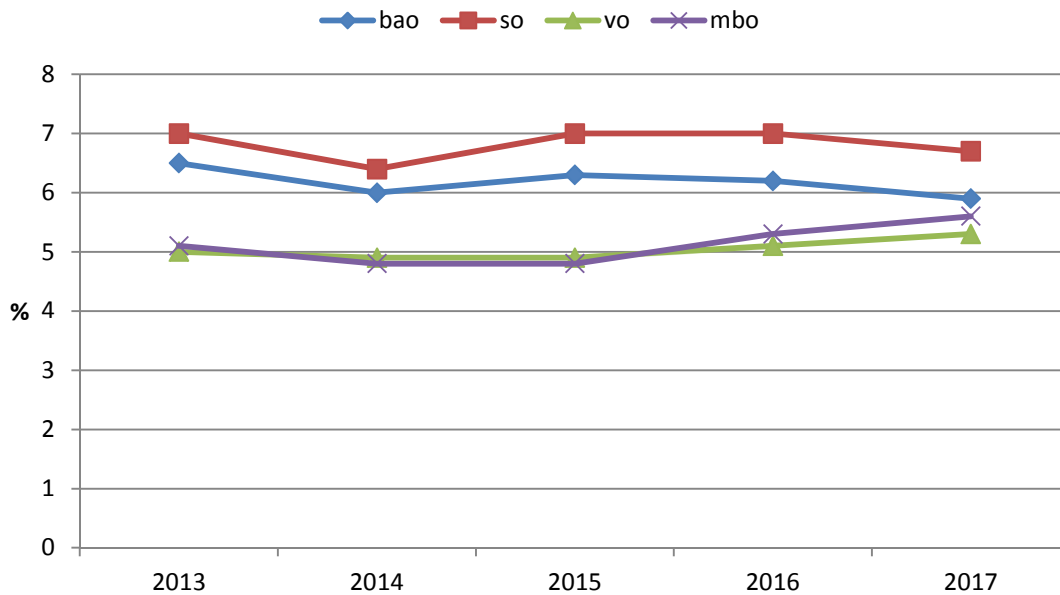
¹⁴ Werkloosheidsregeling onderwijspersoneel primair onderwijs. Onderdeel van de cao po.

8 Ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid

8.1 Ziekteverzuim

Onderstaand de ziekteverzuimpercentages (aantal verzuimde uren op totale werkuren) in de verschillende sectoren in de laatste vijf jaar.

Figuur 8.1 Ziekteverzuimpercentage in de onderwijssectoren (Bron: Regioplan, DUO, het Arboservicepunt BVE en SOM)

Het ziekteverzuim in de onderwijssectoren laat over de afgelopen jaren een redelijk stabiel beeld zien. De verschillende onderwijssectoren bevinden zich ieder rond een ander 'niveau' van ziekteverzuim. Deze verschillen kunnen deels worden verklaard door de aard en zwaarte van de werkzaamheden, deels door kenmerken van het personeelsbestand (zoals aandeel vrouwen en parttimers in het po). In algemene zin kunnen factoren als de ervaren werkdruk of specifiek beleid gericht op ziekteverzuim binnen een bepaalde sector hierop van invloed zijn.

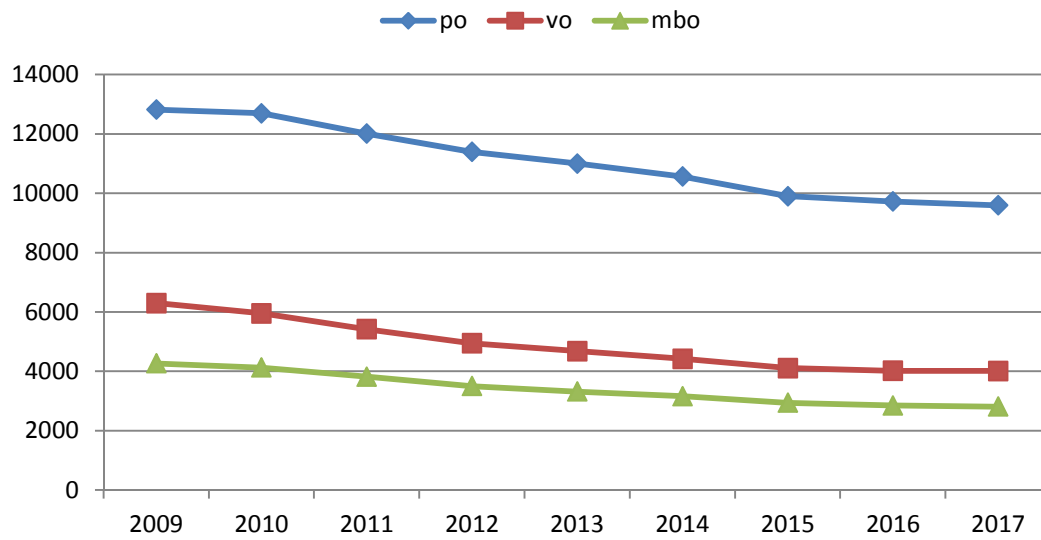
De verzuimpercentages lijken zich naar elkaar toe te bewegen: de hogere percentages in het so en bao zijn aan het dalen terwijl de lager percentages van het vo en mbo een stijgende tendens vertonen.

Het niveau van het ziekteverzuim in de onderwijssectoren po, vo en mbo ligt boven het landelijk cijfer voor ziekteverzuim (4,0% in 2017 volgens het CBS). Dit kan deels worden verklaard doordat de registratie in met name de sectoren po en vo zeer volledig is. Verder spelen ook de eerder genoemde achtergrondkenmerken van het personeel een rol.

8.2 Arbeidsongeschiktheid

Onderstaand de aantallen personen afkomstig uit het onderwijs die de afgelopen jaren een ongeschiktheidsuitkering hadden.

Figuur 8.2 Arbeidsongeschiktheid WAO en WIA in aantallen personen per jaar per onderwijssoort (bron: BZK, www.kennisopenbaarbestuur.nl)

De arbeidsongeschiktheid in de sectoren po, vo en mbo neemt in zijn totaliteit af, mede vanwege de strengere toelating tot de WIA-uitkeringen die ook zichtbaar is in het onderwijs..

De daling van het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is een landelijke trend. In Nederland waren er in 2017 in totaal 810.000 arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Op dat totale aantal neemt het onderwijs een bescheiden plaats in.

In de volgende grafiek is een onderverdeling te vinden naar de specifieke uitkeringen die mensen afkomstig uit het onderwijs in 2017 ontvingen.

Figuur 8.3 Specifieke arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in aantallen personen in 2017 per onderwijssoort (bron: BZK, www.kennisopenbaarbestuur.nl)

Toelichting: De WIA vervangt als wet de WAO, waardoor de WAO-uitkeringen oude rechten betreffen en per jaar minder vaak voor zullen komen. De WIA is weer verdeeld in twee uitkeringen: de WGA-uitkering en de IVA-uitkering.

WGA staat voor: Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten. Deze regeling is bedoeld voor mensen die 2 jaar of langer ziek zijn en (in de toekomst) kunnen werken. De IVA staat voor Inkomensvoorziening Volledig Arbeidsgeschikten en is bedoeld voor mensen die niet of nauwelijks kunnen werken en een kleine kans op herstel hebben.

In de grafiek is te zien dat de meerderheid van de mensen die vanuit het onderwijs een uitkering krachtens de WIA hebben een WGA-uitkering hebben en dat van hen dus een herstel in geschiktheid voor arbeid op termijn wordt verwacht.

9 Cao's en functie-/salarismix

9.1 Stand van zaken cao's onderwijssectoren

Alle onderwijssectoren hebben op dit moment een cao afgesloten.

De looptijd van de cao's:

- PO: januari 2018 tot en met februari 2019.
- VO: juni 2018 tot en met september 2019.
- MBO: oktober 2018 tot en met juni 2020
- HBO: april 2018 tot en met maart 2020
- WO: juli 2017 tot en met december 2019
- OI: januari 2018 tot en met december 2019

9.2 Functiemix en Salarismix

Onderstaand de realisatiecijfers van de functiemix voor de verschillende sectoren tot en met het schooljaar 2017/2018.

**Tabel 9.1 Functiemix bao in fte's, in procenten
(bron www.onderwijsincijfers.nl)**

	Salarisschaal		
	LA	LB	LC
2012	82,0	17,9	0,2
2013	78,6	21,1	0,2
2014	75,5	24,2	0,3
2015	74,1	25,5	0,3
2016	73,6	26,0	0,3
2017	72,9	26,7	0,3

**Tabel 9.2 Functiemix sbao in fte's, in procenten
(bron www.onderwijsincijfers.nl)**

	Salarisschaal		
	LA	LB	LC
2012	0,3	91,3	8,4
2013	0,2	89,8	9,9
2014	0,3	88,3	11,3
2015	0,4	86,8	12,8
2016	0,4	86,3	13,2
2017	0,6	86,0	13,3

**Tabel 9.3 Functiemix vo binnen Randstadregio's.
In fte's, in procenten (bron www.onderwijsincijfers.nl)**

	Salarisschaal			
	LB	LC	LD	LE
2012	36,5	43,0	20,3	0,2
2013	35,4	43,5	20,9	0,2
2014	31,5	40,2	28,1	0,2
2015	31,5	40,1	28,1	0,2
2016	32,5	40,0	27,3	0,2
2017	32,3	40,3	27,1	0,2

**Tabel 9.4 Functiemix vo buiten Randstadregio's.
In fte's, in procenten (bron www.onderwijsincijfers.nl)**

	Salarisschaal			
	LB	LC	LD	LE
2012	55,7	23,7	20,3	0,2
2013	54,5	24,4	20,6	0,2
2014	49,4	23,8	26,5	0,2
2015	48,8	24,6	26,0	0,1
2016	49,3	24,9	25,3	0,1
2017	49,4	25,1	25,1	0,1

**Tabel 9.5 Salarismix mbo binnen Randstadregio's.
In fte's, in procenten (bron www.onderwijsincijfers.nl)**

	Salarisschaal			
	LB	LC	LD	LE
2012	38,8	52,7	7,9	0,4
2013	37,6	52,6	9	0,4
2014	38,2	52,9	8,3	0,3
2015	40,3	50,9	8,2	0,2
2016	41,9	49,6	7,9	0,3
2017	42,5	48,9	8,2	0,3

**Tabel 9.6 Salarismix mbo buiten Randstadregio's.
In fte's, in procenten (bron www.onderwijsincijfers.nl)**

	Salarisschaal			
	LB	LC	LD	LE
2012	44,6	47,8	7,2	0,2
2013	45,6	46,7	6,7	0,2
2014	47,5	45,2	6,7	0,2
2015	50,9	42,7	5,7	0,2
2016	53,2	40,9	5,2	0,1
2017	54,9	39,8	4,8	0,1

Voor meer informatie over de functiemix zie www.functiemix.nl.